

# AGU

Nr. 36

8. September 1923



# Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

## nimekiri.

**Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

**Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

**Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

**Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

**Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 250 mrk.

**Füüsika.** I, II ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltenek. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

**Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk.

**Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

**Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

**Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

**Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

**Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

**Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.

**Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhumused. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

**Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

**Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

**Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

**Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

**Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

**Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.  
**Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.

**Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.

**Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.

**Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

**Mida võiks igatiks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

**Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

**Käsitöökivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

**Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

**Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.

**Immensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

**Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

### Pealadus :

**Mooses ja prohvetid.** Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

**Laenatud naine.** Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

**Keedu ja majapidamise juht.** A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

**Marsi elanikud.** Humoreskid. Tõnu Tõres. Hind 25 mrk.

**Riigielu põhijooned.** G. Laurentius. Hind 100 mrk.

**Individualism.** G. Laurentius. Hind 65 mrk.

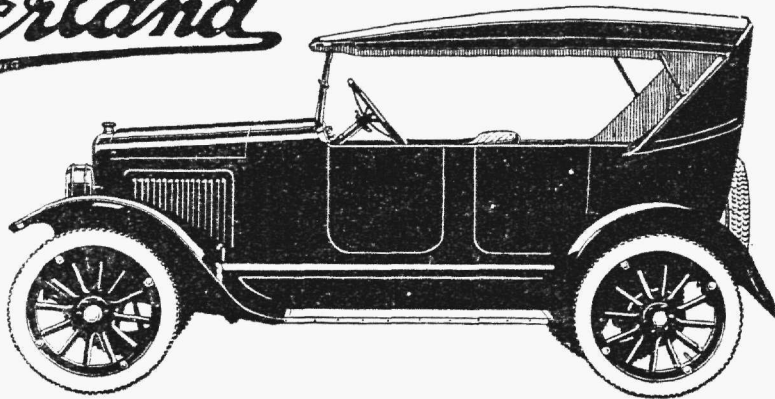
**Kõlbuse jumal.** Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.



*Overland*  
TRADE MARK U.S.A.



## Overland automobiilid

on kuulsad üle ilma ja nüüd

**kinnitavad oma väärtuse Eestis**

kui kõige paremad kerged sõiduautomobiilid turul.

Teateid nende automobiilide kohta küsi­ge kelle­gilt,

**kes on omandanud Overlandi,**

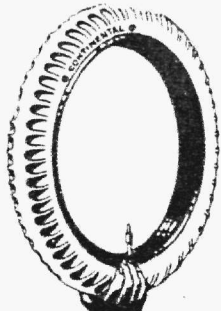
ehk pöörduge, kas isiklikult, kirja või telefoni teel,  
järgmisel aadressil

**John Pitka, Junr. & Co.**

Suur Batarei tän. nr. 18, krt. 1.

Telefon 10-05.

Telegrammid «AKTIP».



Pealadu Eestis  
**Chr. S. Oja, Tallinn,**  
 Kuninga tän. nr. 2.

— — —  
 :: Kõnetraat 19-61. ::  
 Tel. aadr. Contipnen-Tallinna



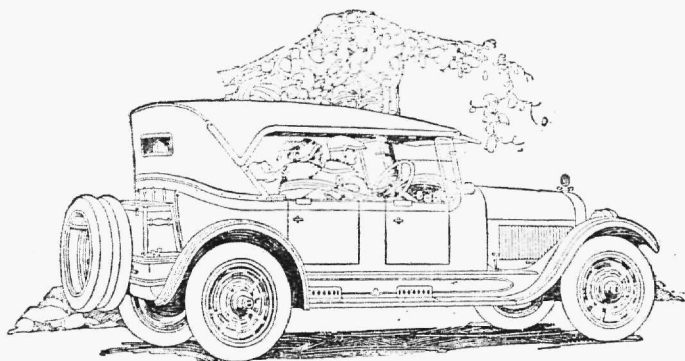
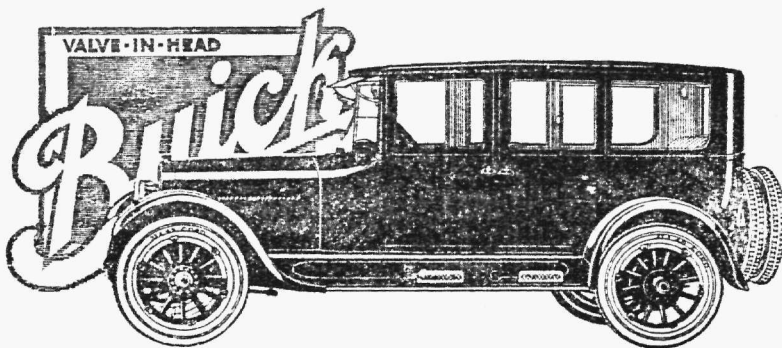
# Continental

gummid igalpool esimesel kohal



Automobiil  
„BUICK“

Üle-eestimaalisel võidusõidul 15. juulil 1923. kiiruse ja vastupidavuse eest I. auhind rekordiga 153 klm.—2 t. 16 m. 1922. a. rekordi parandades 15 min. 19 sek. võrra, sellega on „BUICK“ kõige kiirem auto Eestis.



Automobilide keskedepoo

## JULIUS JOHANNSON

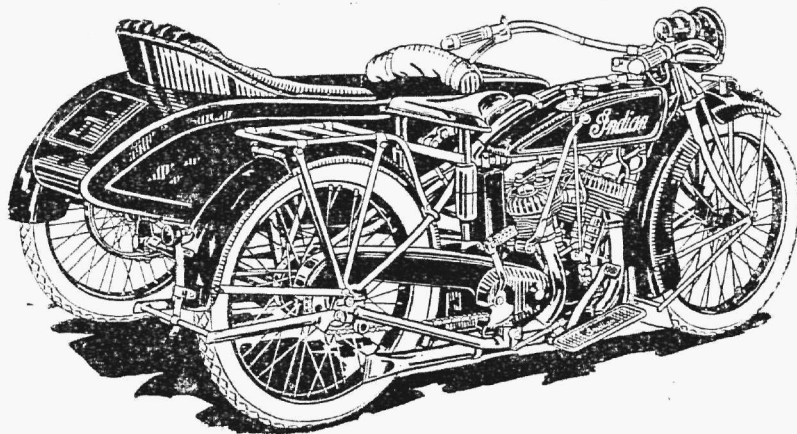
Tallinnas, Narva maantee nr. 14.  
Ainuesitaja Eestis.

Ameerika kergesõidu-autod:

Cadillac	8 tsil.	31—75	P. S.
Buick	6	27—50	P. S.
Buick	4	18—35	P. S.
Schevrolet	4	15—30	P. S.
Dodge Brothers	4	18—24	P. S.

Veoad autod G. M. C.

3/4, 1, 1 1/2, 2, 3 1/2 ja 5-tonni.



## Mootorrattad

„FABRIQUE NATIONALE“, „INDIAN“ ja „HARLEY-DAVIDSON“i küljevankritega ja ilma. Suur valik tagavaraosasid alati saadaval.

# J. FREYBACH,

TALLINNAS, NIGULISTE TAN. Nr. 11.  
KÖNETR. 15-30.

# DAAMIDE TUALETTIDE SPETSIAAL-ÄRI J. S A A R

Tallinnas, Narva mnt. 19.

Pakub austatud daamidele kõige suuremas valikus elegantsemaid viimaste Pariisi modellide järgi valmistatud õhtu- ja balli-tualette, siidi ja villaseid kleite, pluuse, kuubesid, pesu j. n. e. valmis ja

**tehakse tellimiste järgi.**

Töö osavate meistrite järelvalvel kiire ja korralik.

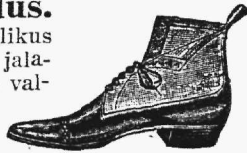
**Hinnad väljaspool võistlust.**

## A. ADAMKA

Tallinn, Vana Posti tän. 2

### Jalanõude kauplus.

Alati saadaval suures valikus kõige uuema moe järele jalanõusid — nii oma töökojas valmistatud kui ka väljamaa omi. Tellimised täidetakse korralikult, hinnad õiglasel.



Kõige austusega A. Adamka.



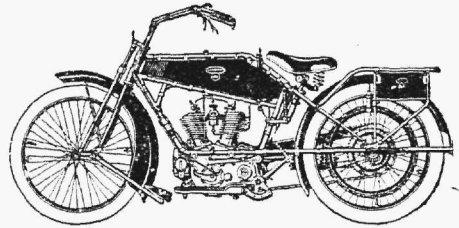
## SAAPAKAUPLUS

Müürivahe t. 9 ja  
Vana Kalamaja 26

soovitab hooajaks kõiks. moods. meester. ja naister. jalanõusid, musti, värvilisi ja lakk-kingi. oma- ja väljamaa tööstusest. Koolilastele tugevaid saapaid.

**Hinnad vastutulelikud.**

Austusega **Köösel ja Kötsi.**



Kõige uuemad modellid

ilmakuulsad

mootorrattad „WANDERER“

ja jalgrattad „WANDERER“

ja „BRENNABOR“

saadaval ainult

# LIER & ROSSBAUMI

juures

Tallinnas, Rataskaevu tänav 5

Suures valikus

laternad, kellad, kummid jne.

Parandus

Ajakiri „Agu“ on soliidsetele äridele väga sünnis **kuulutamiseks.**

Kuulutustel selles ajakirjas on kestav mõju, neid ei vaadata üks, vaid kümme korda, sest pildiajakirja ei visata lugemise järele ära, nagu ajalehte. Sellepärast kuulutage „Aos“.

Kuulutused ära anda või saata „Päevalehe“ kontori, Tallinnas.



KIRJANDUSE,  
KUNSTI JA  
KULTUURI  
AJAKIRI



TOIMETAJA  
ED. HUBEL  
VÄLJAANDJA  
TALL. EESTI  
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKAIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2  
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

## NAGU VIIE AASTA EEST.

„Kõik samati kui 1918. aastal,“ kirjutas juuli algul üks sakslane<sup>1)</sup>, kellel veel südametunnistus maru-rahvuslusse polnud uppunud ega viha prantslaste vastu silmi pimestanud.

Sellest ajast saadik on kaks kuud mööda läinud ja need sõnad leiavad iga päevaga enam kinnitust.

Juulikuul 1918. aastal ei olnud enam raske erapooletuil näha, et sakslaste vastupanek asjata ohvrite toomine on, et taganemist iga päevaga tuleb jätkata, et varem või hiljem kapituleeruda tuleb, mida hiljem, seda halvemal tingimusil. Aga Saksa ajakirjandus, parempoolsest sotsiaaldemokraatliseni, tegi ikka veel kihutustööd sõja jätkamiseks ja püüdis seisukorda paremana kirjeldada kui oli.

Ülemal tsiteeritud ajakirjanik jätkas oma võrdlust:

„Nagu viie aasta eest nii ka nüüd, ühed ja needsamad tormi kuulutavad tundemärgid: saamatus ülemal pool, tuimus allpool, hoolas töö varjamine, kasvav meelterahutus töörahva hulgas, sagedasti puhkevad streigid.“

Kes Saksamaa ajakirjandust tähele paneb, see peab imestama üksmeele üle, millega seal kangekaelselt jätkatakse n. n. passiivset vastupanekut, tõrkumispoliitikat ja ühtlasi kiiresti äärmise viletsuse poole mindakse, mille lõpul varitseb murdumine nagu 1918. a.

Novembrini, mil viie aasta eest murdumine

sündis, on veel aega, aga vist peavad sakslased veel enne novembrit Prantsuse-Belgia nõudmistele alistuma ja jälle korralikult sõjakahjusid tasuma hakkama, mille nad talvel kõrgi sõjakusega ja lübinägeliste lootustega katkestasid.

Cuno, kes mineval talvel „täitmise poliitikat“ ajaja Virthi asemele seati, pidi passiivse vastupanekuga näitama, et prantslased ja belglased pennigi kahjutasu ei saa, kui sakslased ei taha maksta. Aga selle asemel, et passivselt sõda võidukalt pidada, suutis uus sõjakas kantsler vaevalt nõndapalju paberraha trükkida, kui marga kursi kohutav langemine nõudis. Tööpuudus kasvas, nälg ja viletsus suurenesid elukalliduse tundtunnilise tõusuga, algasid rahunused, ja Cuno kihutati viimaks päeva pealt minema. Tema asemele sai Stresemann, kellest sakslased veel mõne nädala eest päästmist lootsid ja veel praegugi loodavad. Et ta aga oma ülesandeks võttis „passiivset sõda“, tõrkumispoliitikat jätkata, siis on meil, erapooletuil kõrvaltvaatajail täiesti arusaamata, mille poolest ja kudas tema Saksamaa seisukorda võiks parandada. Ja iga päev ikka suurema kiirusega langev margakurs ning tõusev elukallidus kinnitab meie kahtlust Stresemanni peaste-võimesse.

Eemalt ja objektiivselt sündmuste käiku tähele pannes ei ole raske eeldada, et Stresemanni ajal kõik samati läheb kui tema eelkäija päivilgi, ainult kiiremas tempos. Senikaua kui Saksa valitsus ei tee otsekohest ja kindlat

1) Vaata „Die Weltbühne“ № 27.

ettepanekut sõjakahjude tasumise asjus, senikaua kui ta Prantsuse-Belgia nõudmistele — kas nad õiglased või ülekohtused, on iseasi — järele ei anna, ei ole vähematki väljavaadet Saksa majanduslise elu paranemise peale.

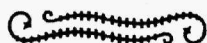
Seda mõistavad sakslastestki mõned arvad kained pead, aga veel ei julge ükski tähtsam ajaleht ega poliitika-tegelane õiget teed soovitada, maha arvatud kommunistid. Ainult väikeses iseseisvas ajakirjakeses „Die Weltbühne“ (9. august, nr. 32) öeldakse avalikult, mis valitus tegema peaks:

„Peaks Pariisi sõitma. Otse. Mitte kaudseid teid mööda. Ja ütlemata: Nagu meie kuuleme, olete valmis meie märgukirja läbirääkimiste esimeseks aluseks võtma. Teie nõuate aga enne kõike passiivse vastupaneku lõpetamist. Kas see õige, jäägu arutamata. Meie ei suuda enam meeletuid vallata, oleme nõus alistuma ja teie nõudmisi täitma . . . Meie, Saksa rahva suure enamuse poolt volitatud, tuleme teie juure kindla nõuga teiega ausasti läbirääkimisi pidada, et Prantsuse rahva soovisi ja õiglasi nõudmisi viimase võimaluseni täita. Meie teame, et minevik teid umbusk-

likuks teeb ja et see, mis aastate jooksul meie vahel sündinud, täna homme ei unune. Meie teame aga niisamati, et kusagil ja kunagi läbirääkimistega algust peab tegema. Ja meie loodame, et nüüd siin algus on tehtud. Tõenduseks, et meie asjata ei kõnele, ei tulnud meie tühjade kätega, vaid tunnustame oma rahva ülesandel, et valmis oleme teile ja Belgiale nõutud 31 miljardi maksta. Missugusel kujul seda maksta ja kas võimalik on liitlaste poolt nõutud 50 miljardi maksta, see jäägu lähemate läbirääkimiste ja meie ning teie majandusajutundjate põhjaliku uurimise hooleks.“

See on mõistlik jutt, aga mõõduandev Saksa ajakirjandus ei anna sarnase avaldamiseks veel ridagi ruumi. Ta aina kibutab ja ergutab passiivse vastupaneku jätkamisele ja varjab tõtt. Vähe sellest: Ruhri okkupatsiooni suhtes tuuakse alatasa prantslaste vastu viha äratavaid teateid, mis erapooletute maade ajakirjanduses hoopis teistsugu valgustust leiavad. Kõik nagu viie aasta eest 1918. aastal!

Tolle aasta november tõi Saksamaale katastroofi, tänavune ei tööta praeguste andmete järele midagi paremat, ennem halvemat.



## NÕMME LILLED.

SAAREMAALE.

Õö läbi ulus maru,  
puud painusid, ta kis!...  
Ao leek nüüd üle aru,  
kui kangas purpurist.

Näib: rohelised padjad,  
täis pärleid heledaid  
kõik kadakad maad katjad —  
maad kivist, kurba vaid.

Pilved need pärlid tõivad,  
mis kiirg'vad kadakail;  
maa januv, rohi jõivad  
neid huulil hõõguvail.

Sai nende pisarnestest  
see verev lillestik,  
mis kasvab kivikestest  
ja kaitseb kadarik?

Näe, nõmm kuiv lilli kandis,  
kui tulisädemeid!  
Koit neile kulla andis,  
ent veri värvib neid.

On igal kivil kõne,  
kurb kadakailgi jutt:  
See maa näind vähe õnne,  
ta osa orjus, nutt...

Vist mineviku varje  
siin ööl on hõljusk lend,  
neid saanud tuulte karje  
ja tormi hullund lend...

Myosotis.

## POLIKUSCHKA.

LEO TOLSTOI JUTUSTUS \*). TÖLKINUD J. M.

### I.

— Nagu armuline proua käsevad! Aga kahju Dutlovidest. Kõik nagu ükshaaval nopitud, tublid poisid; kui aga mõisaperest ühtki ära ei anna, siis pole pääsmist, tuleb minna nende omal, — ütles valitseja: — juba praegu näitavad kõik nende peale. Siiski, sündigu teie tahtmine.

Ja ta vahetas parema käe pahema peale, hoides mõlemaid kõhul, käänas pea teisale, pigistas kokku, peaaegu matsatades, peened huuled, veeretis silmad laugude alla ja jäi vait nähtava otsusega vaikida kaua ja kuulata vasturääkimata kõike lollust, mis proua talle selle peale ütleb.

See oli valitseja mõisapere hulgast, siledaks aetud näoga, pikas kuues, kes ühel sügisõhtul seisis ettekandega mõisaproua ees. Proua arusaamise järele oli ettekanne — seletuste ära kuulamine majapidamises tehtud tööde üle ja juhatuste andmine tulevaste kohta. Valitseja, Jegor Mihailovitschi arusaamise järele oli ettekanne — püha talitus vagusalt nurgas seisemisega mõlemal väljapööratud jalgadel ja diivani poole pöördud näoga, igasuguse, asjasse mitte puutuva lobisemise pealtkuulamisega ja mitmesuguste abinõude varal proua tuju rikumisega, kuni ta ruttu ja kärsitult hakkaks ütleva: „hea küll, hea küll,“ kõigi Jegor Mihailovitschi ettepanekute peale.

Praegu käis jutt nekrutiite võtmisest. Pokrovski külast tuli anda kolm meest. Kaks oli kahtlemata määratud saatuse enese poolt perekondliste, kõlbliste ning majandusliste tingimuste ühtesattumisel. Nende kohta ei võinud olla kaksipidi mõtlemist ega vaidlust ei küla poolt, ei proua poolt, ega ka seltskonna arvamise poolt. Kolmanda pärast vaieldi. Valitseja tahtis vabastada kolmemehelist Dutlovi Polikuschkat, kes oli õige halva kuulsusega ja perekonda ja ära anda lasteisa, mõisateenijat mitmel puhul kottide, ohjade ja heina varguse pealt tabatud; proua aga, kes oii tihti lahkust näidanud Polikuschka räbalates laste vastu ja teda ennast pühakirja manitsuste varal parandada püüdis, ei tahtnud teda anda. Ühtlasi ei soovinud ta halba ka Dutlovidele, keda ta ei tunnud ega polnud iial näinud. Ent millegi pärast ei jaksanud proua kuidagi aru saada ja

valitseja ei sõandanud talle ka otsekohe seletada, et kui ei lähe Polikuschka, siis läheb Dutlov. „Mina ei taha ju Dutloville õnnetust,“ rääkis ta tundmusega. „Kui ei taha, siis makske kolmsada rubla nekruti eest,“ vaat mis oleks olnud tarvis talle selle peale vastata. Aga poliitika ei lubanud seda.

Nõnda siis jäi Jegor Mihailovitsch liikumatult seisma, toetus isegi salaja vastu ukse pealispuid ning hoides näol alandlikkuse ilmet, jäi vahtima, kuidas liikusid proua huuled, kuidas keksis kroogitud pitsipalustus tema tanu peal ühes oma varjuga pildi all seinal. Aga ta ei pidanud sugugi tarvilikuks tungida proua kõnede mõttesse. Proua kõneles kaua ja palju. Need hääled olid temale isegi meeldivad ja tal tekkis kõrvade taga haigutuskrap, aga osavalt muutis ta selle tõmbuse kõhimiseks, katkes suud käega ja kõhatades silmakirjaks. Ma nägin hiljuti, kuidas lord Palmerston istus nagu kübaraga varjates, kuna vastasrinna kõneleja pörutas ministeeriumi ja siis äkitselt püsti tõusis ning kolmetunnilises kõnes vastas eelkõneleja kõigi punktide peale; ma nägin seda ja ei imestanud, sest midagi selletaolist olin näinud tuhat korda Jegor Mihailovitschi ja tema proua vahel. Ei tea, kas kartis ta tukkuma jääda, või tundus talle, et proua satub liig suurde vaimustusse — ta veeretis oma keharaskuse pahe-malt jalalt parema peale ja algas siis sakramentaalse sissejuhatusega, nagu ikka:

— Olgu teie tahtmine, armuline proua, aga... aga külakogu seisab praegu minu kontori ees ja tarvis on teha lõpp. Käsukirjas on öeldud, et Maarjapäevaks olgu nekrutid linna viidud. Külamehed näitavad kõik Dutlovide peale ja polegi kedagi teist. Aga ega küla teie huvidest ei hooli. Temale on see ükspuhas, et meie Dutlovid viletsusse saadame. Eks mina tea, kuidas nad rabelesid. Sest ajast, kui mina siin valitsen, on nad ikka vaesuses elanud. Hädavaevalt jõudis noorem vennapoeg vanamehele abiks, juba jällegi vaja neid hävitada. Aga mina, teate armuliselt isegi, hoolitsen teie omanduse eest, nagu oleks see minu. Kahju, proua, nagu ise heaks arvate. Tema pole mulle küll ei veli ega käli ja mina ei võida sealjuures ka midagi...

— Ega mina seda mõtelnudki, Jegor, — ütles proua vahele ja mõtles sedamaid endamisi: valitseja on Dutlovide poolt ära ostetud.

— ...Aga kogu Pokrovski kohta on see

\*) Jutustus on kirjutatud a. 1860 ja kujutab Vene talurahva pärispõlve olusid.

kõige parem talu. Jumalakartlikud, tööarmastajad mehed. Vanamees on kolmkümmend aastat kirikuvanemaks, ei joo teine viina ega ütle halba sõna, käib kirikus. (Teadis valitseja, millega proua poolehoidu võita.) Ja peasi, teatan teile, tal on poegi ainult kaks, teised on vennapojad. Küla määrab küll teda, aga õigupoolest peaks tema tõmbama kahepoja liisku. Teised on kolmestki pojast lahku läinud oma sobimatuse pärast ja on nüüd õiged, need siin peavad aga oma vooruse pärast kannatama.

Sellest ei saanud proua juba midagi aru, — ei teadnud, mis tähendab seal „kahepoja liisk“ ja „vooruse“; ta kuulis ainult häälekõla ning silmitses riidega ületõmmatud nõõpised valitseja kuue ees: ülemist pani ta vist harva kinni, sellepärast seisis see ligi, aga keskmine oli koguni välja veninud ja rippus nii, et ammu aeg oleks olnud teda kinni õmmelda. Aga, nagu igaüks teab, pole jutuaJamiseks, eriti asjatalitusel, sugugi tarvis aru saada seda, mis teile räägitakse, vaid tarvis on ainult meeles pidada, mis sa ise tahad ütelda. Proua tegi just nii.

— Kuidas sa ei taha ometi aru saada, Jegor Mihailovitsch, — ütles ta. — Mina ei soovi koguni, et Dutlov läheks soldatiks. Ma arvan, niipalju, kui sina mind tunned, võiksid otsustada, et ma kõik teen, mis võin, selleks, et oma talupoegi aidata, ja et ma ei taha nende õnnetust. Sina tead, et ma valmis olen kõik ohverdada, et pääseda sellest kurvast vajadusest, ja ma ei annaks ei Dutlovi, ei Horjuschkini. (Ei tea, kas tuli valitsejale pähe, et kurvast vajadusest pääsemiseks polegi vaja ohverdada kõik, aitaks kolmestsajast rublast; aga see mõte oleks kergesti võinud talle tulla.) Ainult ühte ma ütlen sulle, et Polikeid ei anna ma miski hinna eest. Kui ta peale seda kellalugu ise mulle kõik üles tunnistas, nuttis ja tõotas, et meelt parandab, rääkis temaga kaua ja nägin, et ta liigutatud oli ning tõsiselt kahetses. („Noh, läheb metsa!“ mõtles Jegor Mihailovitsch ning hakkas teraselt tunnistama marjakeedist, mis oli proual pandud veeklaasi: kas apelsini, või sidroni? On vist vähe mõrkjas,“ arutas ta.) Sest ajast on nüüd seitse kuud ja ta ei ole kordki purjus olnud, vaid peab ennast ilusasti. Mulle rääkis tema naine, et ta teiseks inimeseks on saanud. Ja kuidas sa siis tahad, et ma teda nuhtleks nüüd, kus ta meelt on parandanud? Ja kas see pole metsikus anda ära inimest, kellel viis last, ja tema on üksinda? Ei, parem ära sellest mulle räägi, Jegor...

Ja proua rüüpas klaasist marjakeedise vett. Jegor Mihailovitsch vaatles, kuidas vesi

kõrist läbi läks, ja tähendas siis lühidalt ja kuuvalt:

— Siis käsete Dutlovi anda?

Proua ringutas käsi.

— Kuidas sina ei või minust aru saada? Kas mina soovin Dutlovile õnnetust, kas mul on midagi tema vastu? Jumal on tunnistaja, et ma valmis olen kõik nende heaks tegema. (Ta heitis pilgu nurgas seisvale pildile, aga tuletas meele, et see ei ole Jumal: „ükstapuha, mitte selles ei ole asi,“ mõtles ta. Jällegi imeplik, et tal kolmesada rubla mõttesse ei tulnud.) Mis siis mina võin teha? Kas mina tean, kuidas ehk mis? Mina ei või seda teada. Noh, ma loodan sinu peale, sina tead, mis ma tahan. Tee nii, et kõik oleksid rahul, seaduse järele. Mis seal parata? Ega neil üksi, — kõigil on raskeid silmapilke. Aga Polikeid ei või anda. Saa aru, et see oleks kole minu poolt.

Proua oleks veel kaua rääkinud — ta oli nii vaimustatud, aga seal astus sisse toaneitsi.

— Mis on, Dunjascha?

— Külamees tuli, käskis küsida Jegor Mihailovitschilt, kas käsevad külakogu oodata? — ütles Dunjascha ja viskas vihase vaate Jegor Mihailovitschi peale. („Seda valitsejat küll! — mõtles ta: — ajas proua rahutuks, ega nüüd ei lase jälle silma kinni panna kella kaheni.“)

— Mine siis, Jegor, — ütles proua, — tee, nagu parem on.

— Kuulan. (Ta ei öelnud enam midagi Dutlovist.) Aga keda käsete aedniku juure saata raha järele?

— Kas Petruschka ei ole linnast tagasi tulnud?

— Ei, koguni mitte.

— Aga Nikolai võiks ehk sõita?

— Isakene on ristluuvalu pärast maas, — ütles Dunjascha.

— Kas ehk käsete mind ennast homme sõita? — küsis valitseja.

— Ei, sind on siin tarvis, Jegor. (Proua peatus mõteldes.)

— Kui palju on raha?“

— 462 rubla.

— Saada Polikei, — ütles proua otsustavalt Jegor Mihailovi näkku vaadates.

Jegor Mihailov liigutas hambaid avamata huulil, nagu naerataks ta, kuid ei muutnud näost.

— Kuulan.

— Saada ta minu juure.

— Kuulan, — ja Jegor Mihailovitsch läks kontori.



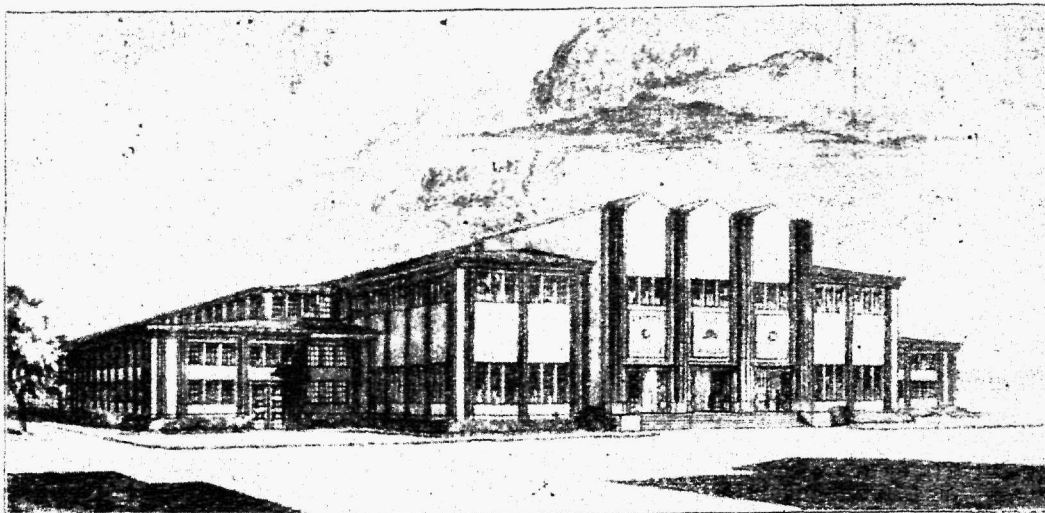
## II.

Polikei oli tähtsusetu ja määritud inimene, pealegi veel teisest külast, tal ei olnud eestkostjat ei pereemandas, ei toidukambrihoidjas, ei valitsejas ega toaneitsis ja nurk oli tal kõige viletsam, olgugi, et neid oli naise lastega kokku seitse hinge. Nurgad oli veel kadunud herra lasknud ehitada nõnda: kümnearsinalises kivihoones seisis keskel veneahi, selle ümber oli kalidor (nagu seda mõisarahvas hüüdsid), ja igas nurgas oli laudadega eraldatud nurk. Tähendab, ruumi ei olnud siis palju, iseäranis Polikei nurgas, mis oli äärmine ukse juurest. Abikaasade voodi vateeritud teki ja sitsiriidest patjadega, lapsekätki, kolmejalaga lauake, mille peal toitu valmistati, pesti, kõiksugune majakraam käest pandi ja Polikei ise töötas (ta oli hoosteravitseja), anumad, riided, kanad, vasikas ja nad ise seitsmekesi täitsid kõik nurga nii, et seal ei oleks võinud ennast liigutada, kui mitte üldine ahi ei oleks lisanud ruumi oma neljanda osaga, kus lebasid asjad ja inimesed, ja kui veel ei oleks võimalik olnud välja minna trepi peale. Ja ega see olnudki palju võimalik: oktoobris on külm, aga sooja riidet oli kõigest üksainus lambanahkne kasukas kõige seitsme peale; selle asemel aga võisid sooja saada lapsed joostes, suured töötades ning ühed kui teised ahju peale ronides, kus oli palavust kuni 40 pügalat. Näitab küll kohutav olevat elada sarnastes tingimustes, aga neil polnud viga: elada võis. Akulina pesi ja õmbles lastele ning mehele, ketras ja kudus ja pleegitas oma lõuendit, keetis ja küpsetas ühises ahjus, tülitseis ja peksis keelt naabritega. Kuumoona ulatus mitte ainult lastele, vaid jäi üle lehmalegi riputada. Puud olid priid, loomatoit samuti. Vahest pudenes ka tallist heinu. Oli ribake aiamaad. Lehmake tõi vasika; olid omal kanad. Polikei töötas talli juures, talitas kaht täkku ja laskis verd hobustel ning kariloomadel, puhastas kapju, lõikas muhkusi ja andis oma ülesleitud võideid. Selle kõige eest tilkus talle raha ja aineid. Mõisa kaeru jäi ka hobustelt. Külas elas talumehike, kes korralikult igal kuul kahe mõõdu eest andis kakskümmend naela lambaliha. Elada oleks ikka võinud, kui mitte poleks olnud seda hingelist muret. Aga mure oli suur kogu perekonnale. Polikei oli nooreas elanud teises külas, hobuste kasvatuses asutuses. Tallmeister, kelle juure ta sattus, oli esimene hobusevaras terves ümbruskonnas. Ta saadeti Siberisse asuma. Selle tallmeistri käest oli Polikei ametit õppinud ja nooruse tõttu selle tühise asjaga nii väga ära harju-

nud, et pärast, kui olekski tahtnud võõrduda — ei saanud. Noor oli ta ja nõrk: isa-ema ei olnud, juhatamas polnud kedagi. Polikei armastas viina, aga ei sallinud, kui kuskil midagi ripakil oli. Kas oli see rangi room või sedelgas, kas lukk või assipulk või mõni veelgi väärtuslikum asi. — kõigile leidis Polikei Iljitsch enese juures paraja paiga. Igalpool oli inimesi, kes neid asjakesi vastu võtsid ja nende eest hinda maksid, kes viinaga, kes rahaga, omavahel kokku leppides. Niisugune teenistus on, nagu rahvas ütleb, kõige hõlpsam: pole seal õppimist, ei vaeva ega midagi; saad sa aga korra mao suhu, ei siis enam teist tööd tahagi. Ainult üks asi on selle teenistuse juures paha: saab küll kõike odavalt ja kerge vaevaga kätte ja elamine on mõnus, aga äkitselt äpardub kurja inimeste pärast amet, siis pead maksma kõige eest korraga ja elu pole ka enam armas.

Just nii sündiski Polikeiga. Ta võttis naise ja Jumal andis õnne: naisest, karjamehe tütrest, sai tubli, töökas ja tark perenaine; sünnitas talle lapsi — üks parem kui teine. Polikei pidas ikka veel oma ametit ja kõik läks hästi. Äkitselt tabas Polikeid õnnetus ja ta sattus kinni. Ja sattus teine kinni päris tühise asja pärast: oli külamehe nahkohjad ära peitnud. Ohjad leiti üles, mees pekseti läbi, asjast teatati prouale ja Polikeid hakati tähele panema. Tabati teinegi kord, kolmas. Külarahvas häbistas, valitseja ähvardas soldatiks andmisega, proua noomis, naine nuttis ja hädaldas; kõik kippus minema tagurpidi. Ta oli hea südamega inimene, mitte paha, ainult nõrk, — armastas juua ja joomine oli saanud temale nii kõvaks harjumuseks, et enam kuidagi sellest loobuda ei suutnud. Vahest söimab teda naine, isegi peksab, kui ta purjus peaga koju tuleb, tema aga nutab. „Mina õnnetu inimene, — ütleb, — mis ma pean tegema? Lõhkegu mu silmad, jätan järele, enam ei joo.“ Vaatad, kuu aja pärast läheb teine jälle oma teed, joob enese täis, jääb kaks päeva kadunuks. „Kusagilt ta ikka seda raha võtab priiskamiseks,“ arutasid inimesed. Viimane lugu oli tal kontori kellaga. Kontoris oli vana rippuv seinakell, ei käinud ammugi enam. Juhtus kord, et Polikeil tuli lahtiseisvasse kontorisse üksinda sisse astuda: meeldis mehele seinakell, viis enesega kaasa ja müüis linnas maha. Nüüd aga juhtus otsekui kiuste, et too poodnik, kellele Polikei kella müüis, oli ühe mõisatüdrukü käli; see tuli pühadeks külasse ja rääkis kellast. Asja hakati pärima ja uurima nagu oleks seda kellegile vaja. Iseäranis valitseja ei sallinud Polikeid. Leitigi. Kanti prouale ette. Proua kutsus Polikei oma juure.

## UUEMAST EHITUSKUNSTIST SAKSAMAAAL.



Leipzigi messepeahoone.

Selles hoones on 14.000 väljapaneku platsi. Kolm paari raudteerööpaid käib pikuti hoonest läbi. Hoones on masinate vagunitelt maha tõstmiseks ja kohale asetamiseks kõige moodsamad abinõud.

Mees langes kohe proua jalge ette kummuli ja tunnistas liigutavalt ning tundmusega kõik üles, nagu ta naine oli teda õpetanud. Ta viis oma osa hästi läbi. Hakkas siis proua talle aru pähe ajama, rääkis ja rääkis, pajatas ja pajatas küll Jumalast, küll vagadusest, küll tulevases elust, küll naisest, küll lastest ja pani teise nutma. Proua ütles:

— Mina annan sulle andeks, sina aga tööta mulle, niisugust asja edaspidi mitte iial enam teha.

— Iganes enam ei tee seda! Vajugu ma maa alla, lõhkegu mu kere! — rääkis Polikei ja nuttis liigutavalt.

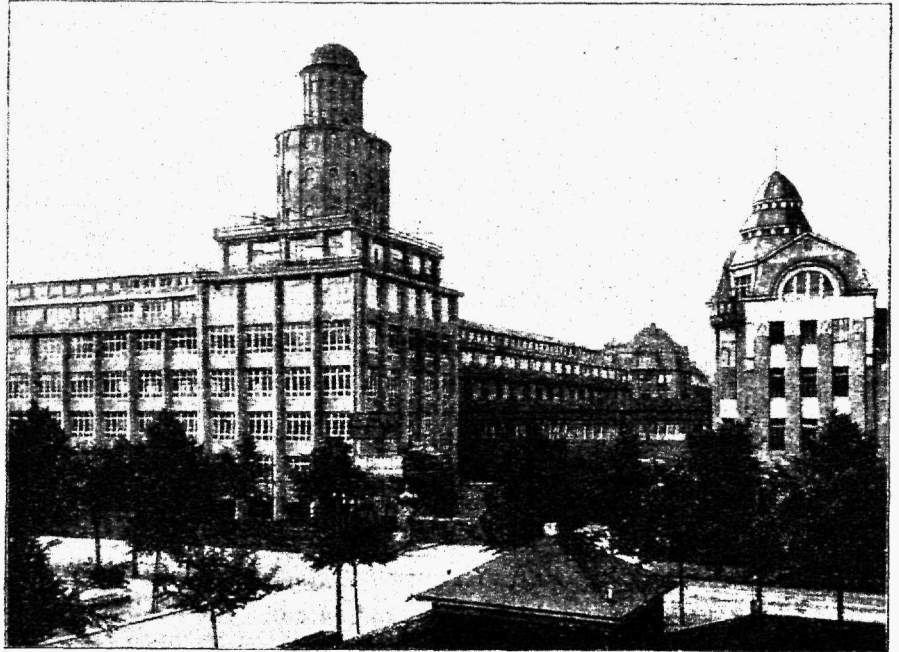
Polikei saabus koju ja seal ta töinas nagu vasikas kogu päev ning lamas ahju peal. Sellest ajast ei olnud Polikeist mitte üks kord enam midagi märgata. Ainult elu läks tal virilaks: inimesed vaatasid tema nagu varga peale ja kui jõudis kätte liisuvõtmine, siis näitas igaüks kohe tema poole.

Polikei oli hoosteravitseja, nagu juba öeldud. Kuidas ta selleks oli saanud, ei teadnud ükski, kõige vähem ta ise. Hoostekasvatuse asutuses, väljasaadetud tallmeistri juures, ei olnud tal muud toimetust, kui tallidest sõnnikut kärutada, vahest hobuseid puhastada ja vett vedada. Seal ei võinud ta seda õppida. Pärast oli ta olnud kangruks, selle järele töötas aias, puhastas teesid; siis tagus, nuhtlust kandes, telliskive; siis, rendimaksu kogumas käies, palkas enese kaupmehe juure kojameheks. Tuleb välja, et ka siin polnud tal tegevusvälja.

Agaga tema viimasel kodusviibimisel hakkas nii vähehaaval laiali lagunema kuulsus ta haruldastest, teataval määral isegi üliloomulikust hoosteravitsemise kunstist. Ta laskis verd üks ja teine kord, siis pani hobuse maha ja urgitses tal midagi puusa pealt, siis käskis hobuse latrisse viia ja hakkas nüüsimä hõbuse jala haraka liha kuni veri nähtavale tulli; hobune tampis ja vingus isegi, tema aga lausus, et see tähendab „kabjaalust verd välja laskma“. Selle peale seletas ta külamehele, et on hädatarvilik mõlemat aadrit lasta „suurema kerguse pärast“ ja hakkas nüügi nüridat aadrirauda sisse taguma; siis tõmbas ta peremehe hobuse kõhu-aluse alt läbi naise pearätiku servast käristatud riideriba; viimaks hakkas mees igasuguste haavade peale vitriooli puistama, neid rohuklaasist vedelikuga niisutama ja mõni kord ka sisse andma, mis aga pähe tuli. Ja mida rohkem ta hobuseid piinas ja tappis, seda enam teda usaldati, seda enam toodi tema juure hobuseid.

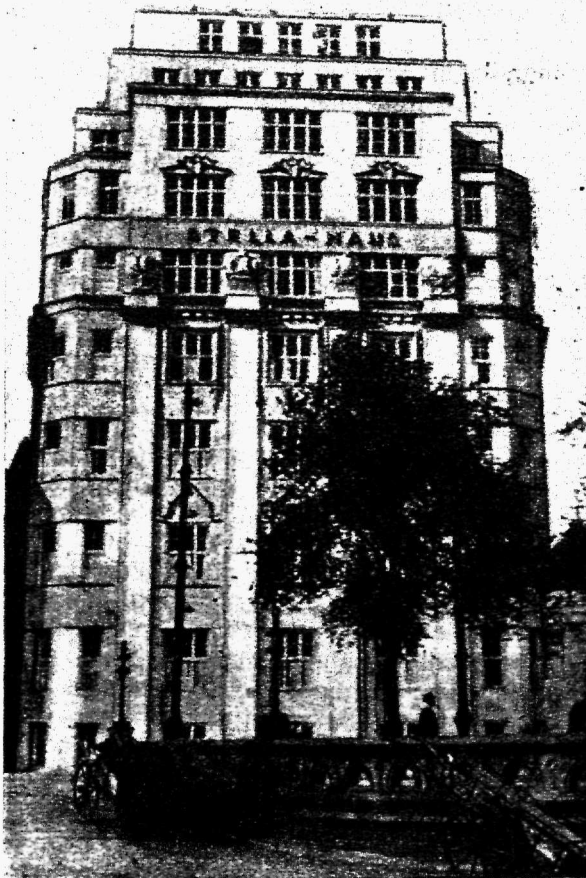
Mina tunnen, et meiesugustele, herrasnimestele, ei kõlba sugugi Polikei üle naerda. Võtted, mis ta tarvitas usalduse äratuseks, olid needsamad, mis mõjusid meie isade peale, meie peale ja saavad mõjuma meie laste peale. Külamees, kes lasudes kõhuli oma ainsa mära pea peal, mis ei ole mitte ainult ta varandus, vaid peaaegu osa ta perekonnast, vaatab uskudes ning täis hirmu kaunistusi tusasesse Polikei näkku ja selle peenikeste varukast väljakääritud käte peale, milledega ta meelega vajutab nimelt seda kohta, mis valutab ja julgelt nüüsi

elusat liha salajase mõttega: „Eks kõver joon ikka kuhugile välja vea“, näidates sealjuures, nagu teaks ta, kus on veri, kus mäda, kus kuiv, kus märg vere-soon, hambus hoides tervekstegevat nartsu ehk vitrioolipudelit. — seesama külamees ei oska enesele kuidagi ette kujutada, et Polikei julgeks tõsta kätt lõikamiseks, kui ta mitte asja ei tunneks. Ise ta ei võiks seda teha. Aga nii pea kui lõikus tehtud, ei heida ta enesele ette, et laskis ilmaaegu lõigata. Ei tea, kuidas teie, aga mina olen tunnud täpp-täpilt sedasama arsti vastu, kes mu enese palve peale piinas minu südamele lä-



Üleval: Ernemanni kaevanduste aksia seltsi uus hoone Dresdenis. Rauabetonist, 45 meetrit kõrge, 12 kordne.

All: Uus kümnekordne maja Hamburgis.



hedalseisjaid. Aadriraud ja saladuslik, valkjajas rohpudel elavhõbedaga ning sõnad: luupaine, sammaspool, lendva lõõdud, kooljaluu, verd, mäda laskma jne., kas pole needsamad: närvid, reumatismid, organismid jne.? Wage du zu irren und zu träumen (Katsu eksida ja minnata) — eks käi see sõna mitte nii palju luuletajate, kui just arstide ja hoosteravitsejate piita.

### III.

Samal õhtul, kui külakogu oktoobriöö külmas pimeduses nekrute valides kontori juures sumises, istus Polikei voodi serval, laua ääres ja hõõrus selle peal pudeliga rohtu, mida ta ei tunnud, hobuse haiguse vastu, mida ta niisama ei tunnud. Siin olid tal: sulema, väävel, glaubri sool ja mingisugune rohi, mida Polikei korjas ja ei tea millal enesele pähe oli võtnud, et seesama rohi on väga kasulik hobuste lõõtsutamise tõbe vastu, leides, et pole ilmaaegne seda teistegi haiguste ravitsemiseks tarvitada. Lapsed olid juba asemel: kaks ahju peal, kaks voodis, üks kätkis, mille kõrval istus Akulina kedrates. Otsake ripakile jäänud herraste küünlast, puust lühtris, seisis akna äärel, ja et mehel ei tarvitseks oma tähtsa tegevuse kallalt ühtelugu ära tulla, käis Akulina vahetevahel



küünlaotsa sõrmedega kohendamas. Oli inimesi, vallatumõtlejaid, kes pidasid Polikeid tühiseks hoosteravitsejaks ja tühiseks inimeseks. Teised, ja suurem hulk pidasid teda pahaks inimeseks, kuid suureks oma töö meistriks. Akulina aga, olgugi, et ta tilhti meest söimas, isegi peksis, pidas teda kahtlemata esimeseks hoosteravitsejaks ja esimeseks inimeseks ilmas. Polikei raputas pihule mingisugust rohuainet. (Kaalusid ta ei tarvitanud ja rääkis pilkavalt sakslastest, kes kaalusid tarvitasid. „Ega see pole aaptek!“ rääkis ta). Polikei kaalus pihu peal oma rohuainet ja raputas seda korraks läbi; kuid talle näis, et on ikka vähe ning puistas lisaks kümme korda rohkem, kui oli enne. „Panen õige kõik, rutem jalule ajab“, pomises ta endamisi. Kuuldēs oma võimsa valitseja häält, vaatas Akulina kärmesti üles, oodates mõnd käsku; kuid nähes, et asi ei puutu temasse, kehtas õlgu mõteldes: „Kae, nupumeest! kust ta seda võtab!“ ja jätkas pooleli jäänud ketramist. Paberitükike, millest rohi väljapuistatud, langes laua alla. Akulinast ei jäänud see tähelepanemata.

— Anjutka! — hüüdis ta, — näed, isa pillas maha, võta üles.

Anjutka viskas paljad, peenikesed jalakesed ema seelikunäru alt välja, ronis nagu kassipoeg laua alla ja tõi paberitüki nähtavale.

— Sähke, isakene, — ütles ta ja lipsas külmetavate jalgadega asemele tagasi.

— Äla lükka, — pirises ta vähem õde pudikeel ja unisel häälel.

— Küll ma teid! — ähvardas neid Akulina, ja mõlemad pead kadusid seeliku alla.

— Kolm rublatükki annab, — sõnas Polikei pudelit kinni toppides, — terveks arstin hobuse. Odavgi veel, — lisas ta juure. — Eks võta, katsu pead murda! Akulina, mine küsi Nikita käest tubakat. Homme annan tagasi.

Ja Polikei tõmbas püksitaskust pärnapuust kord värvitud olnud piibunosu, kirjalakiga pitsi asemel ning hakkas seda kohendama.

Akulina jättis kedervarre seisma ja astus toast välja, ilma et oleks millegi vastu tõuganud, mis oli väga täbar asi. Polikei avas kapikese, seadis rohupudeli paigale ja kummutas suu peale tühja napsipudeli, aga viina sealt ei tulnud. Ta kortsutas kulmu, kui aga naine tubakaga tagasi tuli, ta oma piibu oli täis toppinud, põlema süüdanud ja voodi äärelle istunud, siis lõi tal nagu hiilgama sarnase rahulolemise ja uhkusega nagu inimesel, kes oma päevatöö lõpetanud. Mõtles ta nüüd seda, kuidas ta homme hobuse keele kinnipigistab ja talle seda

imelikku vedelikku suhu valab, või mõlkus tal meeles, kuis tarvilikule inimesele keegi midagi ei keela ja et Nikita, näed sa, saatis ikka tubakat, — tal oli hea. Äkitselt langes ühe hinge peal rippuv toauks laiali ja sisse astus ülevalt toaneitsi, mitte teine, vaid kolmas, väike tüdrukuke, keda peeti käskjalaks. Ülevall nagu igapäev teada, tähendab herrastemaja, kuigi see oleks asunud all. Aksjutka — nõnda hüüti tütarlast — lendas alati nagu püssikuul ja selle juures ei paindunud ta käed, vaid õõtsusid nagu kella pendel tilguti, liikumise kiirust mööda mitte piki külgi, vaid keha ees, põsed olid tal alati punasemad kui roosa kleit ta seljas; keel, see liikus ikka sama väledalt kui jaladki. Ta lendas tuppa ja, millegi pärast ahjust kinni hoides, hakkas õõtsuma; ja otsekui kavatsedes milgil tingimisel mitte enam kui kaks-kolm sõna korruga suust välja lasta, ladus ta välja, järsult ja hingeldades, Akulina poole hõõrates, järgmist:

— Proua käskis Polikei Iljitschi silmapilk tulla ülesse, käskis... (Ta peatas ja tõmbas raskelt hinge). Jegor Mihailõtš oli proua juures, rääkisid nekrutidest, nimetasid Polikei Iljitschi... Avdotja Mikolavna käskis silmapilk tulla. Avdotja Mikolavna käskis... (jälle ohke) silmapilk tulla.

Poolminuti aega vaatas Aksjutka Polikeid. Akulinat, lapsi, kes pead teki alt välja pistsid, haaras pihku ahju peal vedeleva pählklakoore viskas sellega Anjutka pihta ja korrates veel kord „silmapilk tulla“, vuhises nagu tuulispask toast välja ja kella pendlid kukkusid kerima hariliku väledusega põikita jooksusihile ees.

Akulina tõusis jälle üles ja tõi mehe saapad välja. Need olid inetud, lõhkikärisenud soldatisaapad. Võttis ahju pealt kuue ja ulatas ilma ülesvaatamata mehe kätte.

— Iljitsch, kas särki ei vaheta?

— E-ei, — ütles Polikei.

Akulina ei vaadanud mehe näkku mitte korragi selle aja sees, kui ta vaikides saapaid jalga ajas ning riieetus, ja ta tegi hästi, et ei vaadanud: nagu oli Polikeil kahvatu, alumine lõug värises ja silmist paistis too nutukas ja alandlik, sügavõnnetu ilme, nagu seda üksnes heasüdamliste, nõrkade ja süüdlaste inimeste juures võib tähele panna. Ta suges juuksed siledaks ja tahtis minna, naine peatas teda, kohendas särki võõnööri, mis vammuse peal ripnes ja tõmbas talle mütsi pähe.

— Mis on, Polikei Iljitsch, kas proua nõuab teid? — kuuldus puusepa naise häält vaheseina tagant. (Järgneb.)



## PUUSEPP REOS.

PEET VALLAK.

2

Hakkas juba igav voodis, Villem sõi kui tumm laua juures, ja kui suu parajasti tühjaks sai, pistis teise kartuli jälle kähku asemele.

„Ma tean, miks sa naist ei võta?“ irvitas Ann. „Sul on Ellust kahju. Hi-hi! Kingsepp Veske võttis Ellu sul nagu näpu vahelt ära. Oled nüüd murega kõhnaks jäänud, luu ja nahk.“

Villemi suured silmad värahtusid, ent Anne süda oli juba natuke täis. Ta tõusis kähku voodist, haaras toobri ja lõgistas juba ukse-linki. Ent ei saanud siiski head mõtet, mis just praegu pähe lõi, ütlemata jätta. Pööras veel korra tagasi ja kõneles:

„Hull küll, kui kodus küsitakse, miks ma nii kaua Villemi pool olin. Mis ma vastan neile? Vastan: Villemil oli kapsanuiamine alles pool-eli, aitasin lõpetada. Või ütlen: Villem viis voodi, ei lasknud lahti. Rabelesin küll, aga hoidis kui pihtide vahel. Lubas naiseks võtta — jõuluks teeme pulmad.“

Viskas raske toobri puusale, nüüd tuli ruttu minna. Nüüd tuli Villem ükski siia jätta neid sõnu mõtlema, nagu mõnd viina pärast põhjalikku segamist selguma.

„Jumalaga siis, Villem!“ ilkus ukse vahelt. Jumal teab, kas näemegi enam üksteist: õnnetu armastuse pärast saab küll ja küll noori tüdrukuid hukka.“

Juba oli ta väljas, Villem jooksis talle järele.

„Ann!“ hüüdis ta. „Kus sa lähed, nua unustasid maha!“

Jooksis ta juure, nui käes, nagu tahaks ta

sellega temale lagipähe virutada ta narritamise eest. Kuid Ann pööris kähku selja ega võtnud nua .

„Ei taha su nua, ei taha!“ vastas. „Nui võta omale öösel naiseks kõrvale, saad setugi armastust tunda.“

Ei võtnud tõepoolest nua, vaid kadus õhtusse hämarusse, õgujoones Kebla talu köögi-akna tule suunas minnes. Läks kallutades, kui oleks toober üliraske, hoides keha vastukaluks teisele poole kõveraks.

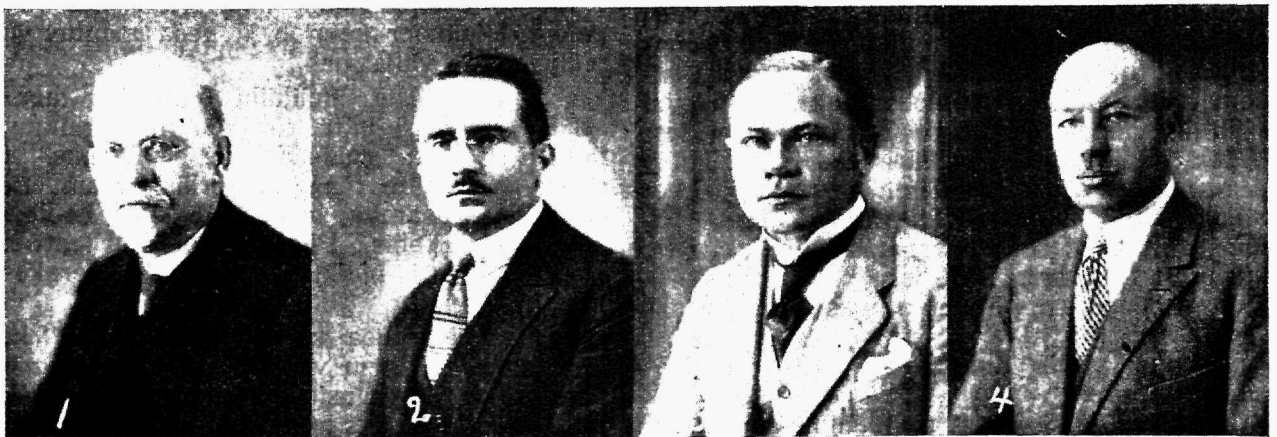
Läks ja pomises ise ikka endamisi, vandus naerdes Villemit ja vandus ta kapsariivimist. Solistas mööda porist nurme ja äsjasadanud külmi veelompe.

Villem ei sallinud Anne — Ann kippus talle vägisi kaela. Käis alles mullu karjas ja sügisel leeris, ent nüüd ei mõtle muust, kui meheleminnekust. Liig noor oli ta Villemile, kes neljakümnele lähenes ja kellel juba rohkem kui kaks Anne eluiga seljataga.

Ent ometi paikaski ja lappis Villem oma maja selleks, et naist koju tuua. Ehk rahvas küll arvas, et see Ann on, kuid tõepoolest poleks Villem ühtki naela Anne pärast katusesse löönud.

Tal oli teine tüdruk valmis, ja juba aeti asja omavahel tasa ja targu. See tüdruk oli Leebiku rentniku tütar Liina, juba elatanud inimene, kelle töökust ja usinust alati kiideti. Ent Liinast ei teadnud rahvas midagi, vaid kõmises ikka Annest, nagu taru, milles kõmin niipea enam ei vaiki, kui ta seinale on koputatud.

### RAHVUSLIK-VABAMEELSE PARTEI ESITAJAD II RIIGIKOGUS.



1) A. Tamm, 2) Th. Tallmeister, 3) E. Veberman, 4) Joh. Uibopuu.

Foto Parikas.

Ka Leebikul oli Villem juba paar korda käinud, enam töö otsimise tähe all kui Liina pärast, ja kui ta tagakambriis mitmed tunnid järgimööda juttu oli ajanud, siis laotati eeskambriis pererahvale jutt laiali, nagu kaubeldaks Villemiga linakolkimise masinale uue vinna ja võllide tegemise pärast: kuid kaup ei minevat kokku, sest Villem nõudvat kallist. Siis leidis ka töömees Jaak asja üsna õige olevat ja vandus masina vana vinna ja võlle, mis mullu ta keha seest ära olid venitanud.

Ka võis Villem kindel olla, et ta Liinat Leebikult ära tuues mitte tühjas vankrikeses õlgkotil ei istu, vaid vankrikere asju ja kompe kuhjaga täis on, nii et neid nõõriga risti-põigiti kinni tuleb siduda, ja et mitte üksi see vanker ta maja poole ei veere, vaid homme-ülehomme uued koormad Leebikult teele saadetakse, mille taga paar lehma kabla otsas viskevad ja esialgu järel käia ei oska, ning mille redelite vahelt mõni lamba pea välja vahib, või mõni põrsas umbses kotis rahutult oma ürrilaseb, kogu tee.

Ent Anne võttes oleks võinud ta vara seljaga üle Kebla põllu koju tuua, sama rada mööda, mida Ann ise üle nurme sisse tallanud, nagu oleks see nõõri abil veetud. Oleks võinud Anne väikse seinakapi selga võtta, mis nii kerge on, et parema käega veel Kebla kurje koeri kaitsta võiks, kes kompsudega inimhirmutisi ei salli.

Mis seal väikses seinakapis suurt varandust olla võiks, sest Ann käis alles mullu karjas: seal koliseks ainult paar vanu pastlaid, sõrmkübar, peahari ja laadalt õnnevirruga visatud suhkrutoos. Olgu seda naise kaasavara või olemata — hea on siiski kui ta tühjade kätega maija ei tule, — kuid Liina oli elatanud inimene ja vaevalt vaatab ta läbi akna mõnele teel minevale mehele kaksipidi mõeldes järele.

Nii oli Villem juba kolm korda Leebikul käinud „linakolkimise masina vinna ja võlli“ kauplemas, ja et kaup ükskord ka kokku peab minema, siis saadetigi töömees Jaak ühel päeval võlli ja vinnamaterjaaliga Villemi juure, sest Villem oli tõepoolest meistrimees. Ja nii jäid need salajased niidid Villemi majakese ja Leebiku vahel vallarahvale nägematuks, sest Villem ei tallanud selle paari külastäiguga mitte niisugust rada sisse kui Ann.

Ja sellepärast oli külarahvas valearvamisest:

„Villem võtab Anne ära! Ann käib iga-päev ta juures.“

Aga kui Anne käest päriti, miks ta nii sageli seal Villemi juures käib ja mis ta seal teeb, vastas ta koguni lihtsalt.

„Ei midagi.“

Ja naeris ise.

Õhtul oli ta toobri Villemi juurest ära toonud, nua sinna jättes. Nüüd oli järgmisel päeval jälle hea tagasi minna — nua järele. Seda teadis Villem juba ette ära ja nõnda see ka sündis.

Vaevalt sai päike metsa taha veereda, kui Villemi majakese uks poekili kisti ja Anne pool põske läikiva silmaga sisse piilus. Naeris lõginal, nagu jookseks kuskil tanguveski ja hüüdis ukse vahelt:

„Tulin nua järele, Villem! Tulin nua järele!“

Ei tulnud asjata: tuli nua järele. Homme algab Kebla talus kapsariivimine ja siis on nua hädasti vaja.

Naeris ukse vahelt, piilus ühe silmaga, oli pärdikuna edev. Tuli sisse ega lahkunud enam, võttis mitmed jutud üles ja tegi nalja. Vaatas Villemi lehttubakat, mis nõõrisse aetuna lae all nagu kalad kuivasid.

„Sul on palju tubakat, Villem“, kõneles ta. „Su tubakas on hästi kasvanud.“ Kas sa saad sellega uue lõikuseni läbi või tuleb vargile minna?“

Tegi lapsenalja, naeris, päris, vihastas Villemit. Tuhnis ta kambri läbi, nagu saagihimuline sõdur tuleliinil vaenlase küla

„Kas sul on sigaritubak või mahorka?“

„Roosa õitega või kollaste?“

„Kas sa ahjus pargid, kasti sees, kivid peal?“

Villem purustas tööpingil vasaraga liimi katki, tagus tahvli küljest väikseid kilde lahti ja viskas liimipotti. Otsis hoolega iga eemalekaranud killu üles, et siis jälle hoolega kopsima hakata.

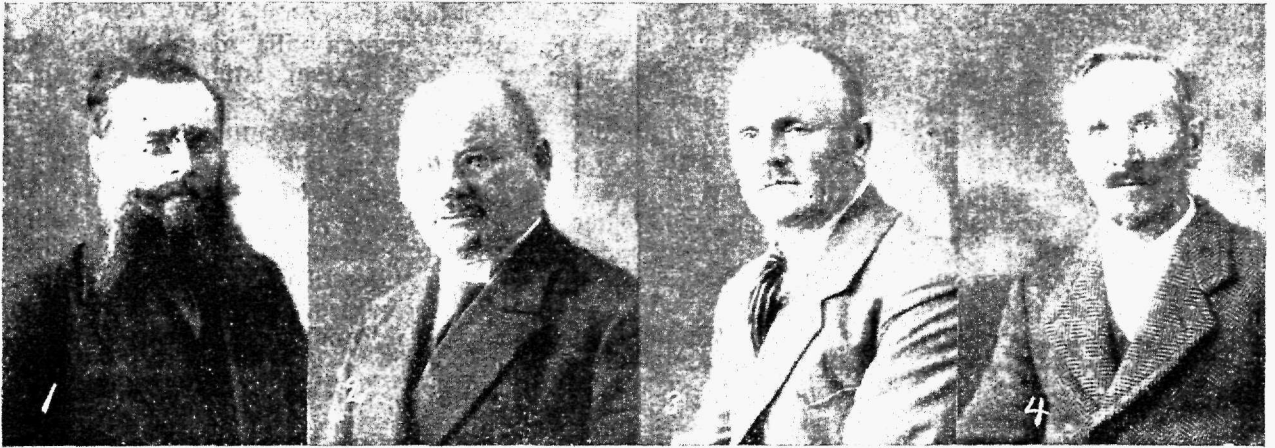
Äkki kiljatas Ann: liimikild lendas ta juustesse. See tuletas talle kilki meele, kes valedalt toas ümber keerleb ja keda muutuv ilm müüritagant välja ajab.

Nüüd viis Ann liimikillu Villemile tagasi, seadis oma kaks kätt rõngana ta liimitahvli ümber, et killud enam eemale ei lendaks. Ja sinna Anne käte rõngasse torkis Villem ettevaatlikult vasaraga, hoides iga kildu hoolega, sest liim oli kallid. Pildusid mõlemad lahtiseid kilde liimipotti, nõkkides vähemagi terakese üles kui kanad.

„Kas poleks hea, kui sul naine oleks?“ küsis Ann, ent Villem vastas talle ainult tumma muigega ja jätkas usinasti kopsimist kui oleks tal rutt, kui kardaks ta, et Ann varsti oma käed tahvli ümber ära võib võtta. Ei kõneleud kumbki enam tükil ajal sõnagi, vaatasid ük-

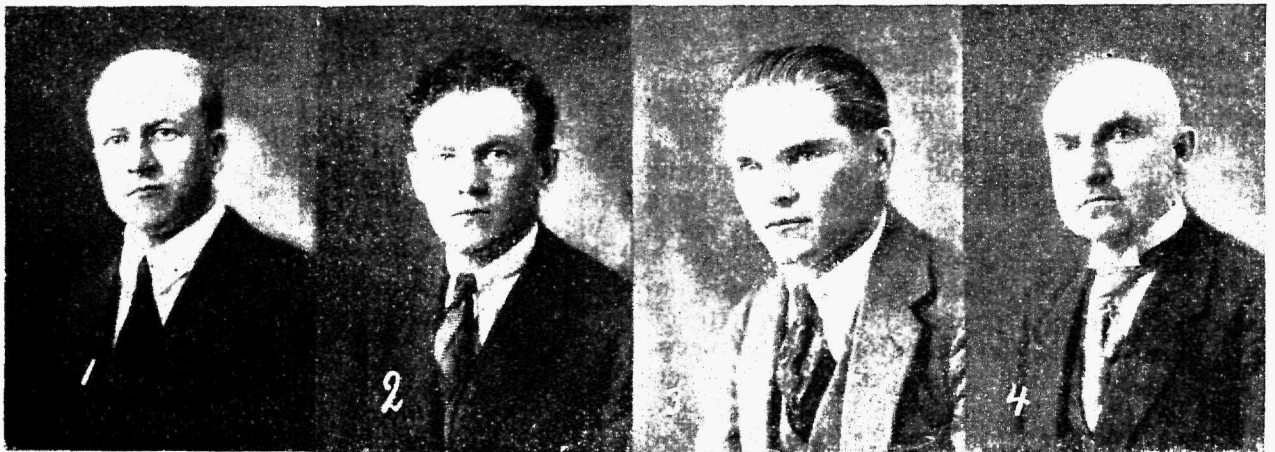
## VE NE ÜHENDATUD RÜHM II RIIGIKOGUS.

Foto Parikas.



1) P. Baranin 2) V. Grigorjev, 3) J. Beljagin 4) J. Solovjev.

## ISESEISVA SOTSIALISTLIKU TÖÖLISPARTEI ESITAJAD II RIIGIKOGUS.



sisilmi liimikilde, mis peenemaks ja peenemaks purunesid.

Hämar oli väike kamber, kus nad kahekesi kummargil tööpingil olid, kus kopsiti vasaraga melankoolsest. Teises kambris aga sahistasid hõõvlilaastes hiired, ajasid üksteist taga ja kadusid kähku tagasi auku.

Ja tööpingi pilu vahelt tuli punakaskollane prussakas nähtavale, liigutas oma kaht pikka sarve ja väikest pead kahe silmaga; jooksis, vasaralöökidest peletatud, edasi-tagasi, tule poole, teadmata kuhu põgeneda, ent Villem lõi ta vasaraga surnuks.

„Mis sa teed, Villem?“ hüüdis Ann, pööris



1) B. Eilman, 2) O. Gustavson, 3) E. Joonas, 4) J. Piiskar, 5) J. Tiks.

Villemi laia särgivaruka üles ja vaatas ta lubivalget käsivart, mis punaseid väikseid puremismärke täis oli.

„Noh, vaata!“ ütles ta siis asjalikult. „Sellepärast nad sind purevadki ööseti, et sa neid tapad.“

Lõpetasid liimi killustamise ja Villem pani poti ahju veerele; Ann ei läinud ikka veel ära.

„Su tuli on väike, kui sea silm!“ ütles ta.

Leidis jälle asja, millest kõnelda võis, palju ja laialt. Koputas lampi vastu pinginurka, tegi tule suureks — suitses kui tõrvik



laual. Ent Villem koputas tahi uuesti alla, tuli endisest veelgi vähemaks jäädes.

„Noh!“ hüüdis Ann. „Parem kustuta juba ära.“

Vaatas muiates Villemit — kustutagu tuli parem ära: jääksid kahekesi pimedasse kambri, väljas on öö. Kuid Ann ei kannatanud kaua seda väikest tuld, kustutas ta ära. Ei kustutanud avalikult, vaid lasi tuult läbi kinnise suu — tuli kadus virvenduseta, kui oleks teda keegi pimedas noppinud.

Kamber jäi kottpimedaks ja haudvaikseks, ei kõnelenud kumbki enam sõnagi, ei liikunud kumbki paigast. Ent siis laskis Ann kápuli põrandale, roomas tasahilju Villemi juure ja lõi omad käed karjatades järsku ta põlvi ümber.

Villem ehmus ja peaaegu röögatas, kuid Ann jooksis meeleldi naerdes uksest välja.

„Head õhtut, Villem“, hüüdis uksest. „Homme õhtul tulen sind jälle vaatama.“

Ja Villem jäi üksi pimedasse kambri, mõttese vajunult, selg vastu kuuma ahju. Siiski — kamber jäi õudseks ja tühjaks Anne minnes, elu oli siit nagu kadunud. Taipas isegi, et kamber on kui surnukoobas — pime, hääletu, kummaline. Elu siin ei ole, siin liigub ainult varjuna inimene, elu toob enesega kaasa ainult Ann. Kuid mõne kuu pärast kaob siit ometigi jäädavalt igavene tühjus — siis tuleb Liina maija. Ent kas toob Liina enesega seda elu ja vallatust kaasa, mis Ann?

Kohkudes leidis Villem end selle mõtte juurest. Kuid ta pidi enesele tahtmatult etteheitteid tegema oma kergemeelsete mõtete eest, mis nagu soo aur kähku kuskilt üles oli kerkinud.

Need kaks naist — Ann ja Liina... Esimese neist peab mõistus maha suruma ja unustada aitama — sest viimasel ajal oli Villem isegi meeleldi ta vallatlusi ja nalja jälginud. Tõsine, töökas, elatanud — niisugune on Liina, Ann aga — noor, kogenematu, kergemeelne.

Majakese katus oli ammu juba paigatud, seintel laudvooder ümber, nüüd tuli Annele mõista anda, et ta oma külaskäigud lõpetaks: Kahele naisele ei saa see väike külaveerne majake ruumi lubada.

Ta tegigi seda Keblal rehepeksu ajal, kuid poolikult, ning Ann sai ta ütelistest koguni teisiti aru. Sest Villem küsis:

„Millal saab su aasta Keblal täis, ja Ann vastas, et mardipäeval. „Mardipäeval...“ osatas Villem. „Siis lähed sa siit muidugi ära ja ei käi enam minu juures.“

Sellest jäi Annele arvamine, et Villemil ta lahkumisest juba hirm on, sest ta uus vastus

jäi võlgu, — algas töö, aurukatel hakkas õues vurama, masina trummel rehelas ulgudes keerlema; jätkus jälle monotoonne rehepeks.

Ta tõstis hanguga vilja masinalauale, Ann lahendas seda ülal laual istudes allalaskjale; ja kui aega jätkus, naeratas ta üle laua veere Villemile, viskas talle viljanuuste kaela.

Oli hea, et katkes õhtu eel masinarihm: töö jäi seisma, väsinud käed võisid puhata. Ann hüppas masinalaualt alla, ei maldanud redelit otsida, ja haaras Villemi kinni. Naerdi tuulises rehelas, kui ta Villemit põhku vedas ja kui Villem talle vastu puikles, ent Ann ei jätnud enne oma jonn, kui nad mõlemad üleni põhuhunnikusse kadusid.

„Võta mu enesele naiseks“, ütles ta Villemile, ümbert kinni hoides. „Miks sa mind ei taha?“

Ütles küll pooleldi naljatades, kuid Villem teadis, et ta üteluses osake tõtt oli.

„Küll“, vastas Villem, „küll ma võtan.“ Mis muud mõistiski ta nende tüdruku sõnade peale vastata.

Põhuhunnik nende kohal kasvis kiiresti: sinna loopisid rehelist hangudega põhku juure — et armastajaid katta, nagu öeldi. Ja sellest kõrgest hunnikust ei roninud kumbki enne välja, kui masinarihm jälle parandatud oli. Siis alles läks hunnik pooleks ja Ann tuli oma punaste põskedega nähtavale, tüki aja pärast Villem.

„Võta mu enesele naiseks...“ oli Ann öelnud. „Miks sa mind ei taha?“

Need sõnad tulid Villemile sageli õhtuti meele, kui ta kodus Leebiku Hendriku linamasiina võlle hõõveldas. Käsi vedas hõõvli mehaaniliselt üle võlli, valge laast keris end rulli ja langes põrandale, ent Villemi mõtted seisid mujal.

Mõne päeva pärast tuli Leebiku Hendrik ise võllidele ja vinnale järele, oli kinnine ja sõnaaaher, tassis võllid varsti vankrisse ja astus sõidule.

„Palju's tööraha tuleb“, küsis koormat köiega kinni tõmmates, kuid Villem vastas, et sellest pole häda, see võib nõndasama jääda, omaste vahel...

„Ei“, ütles Hendrik. „Miks nõndasama?... Asi peab vahel selge olema.“

Ei jätnud enne rahule, kui Villem tasusummat ei nimetanud, ja selle teades, ladus ta raha Villemile pihku. Polnud enam tavalikult lahke, ei nimetanud Villemit oma väimeheks nagu seda sageli varemalt tegi, vaid ajas paar sõna juttu ja sõitis minema.

Pulmad jäävad katki! Nii teatas Liina hiljem Villemile. Liina ise kui ka vanemad on

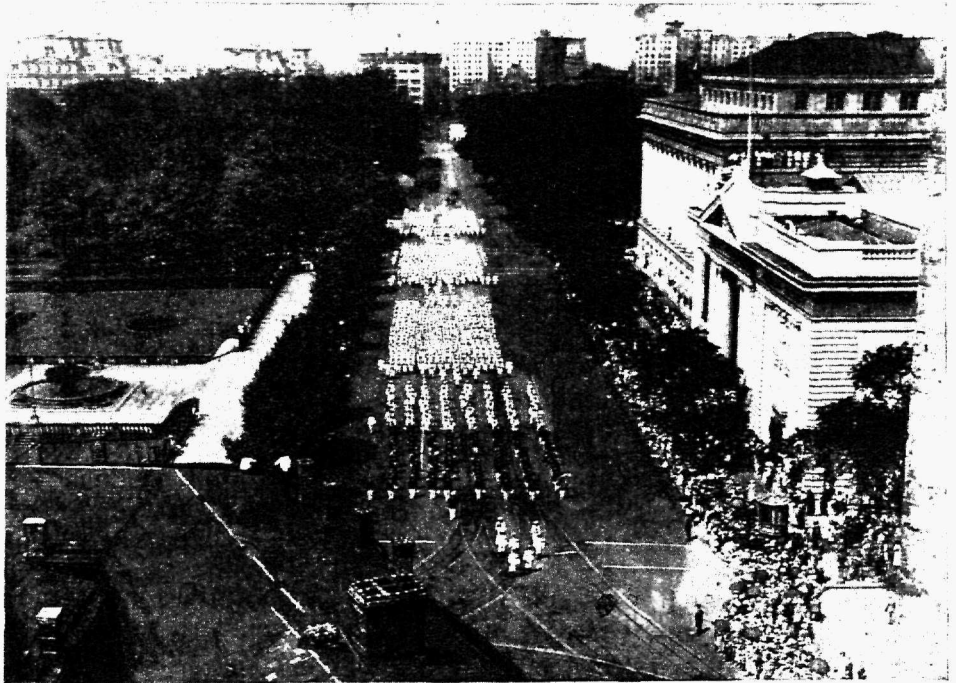


selle poolt, et see samm astumata jäägu. Vaibugu see mõte vaikselt omaette, ilma et keegi sellest veel juttu kõrvu saaks.

See teade rabis raskesti Villemit. Mis pidi selle sammu põhjuseks olema? Ent Liina ei salanud seda, vaid ütles talle avalikult: Ann!.. Sel ajal, kui nende vahel kõik juba kindel pidi olema — Annega sõbrustada! Sest jutt nende imelikust vahekorra ei püsinud paigal, vaid ulatus varsti Liina kõrvu, suurendatult. — ja siis otsustati asi lõpetada.

Jäi katki see nõu tõepoolest, Villemi seletustest hoolimata. Kes uskus ta seletusi, et tal Annega ühtki sõprust pole, et Ann vastu ta tahtmist õhtuti tema juure jookseb, üht või teist asja perenaiselt parandada tuues, või ära viies — ei käinud asjata! Ei uskunud

## P.-A. Ühisriikide presidendi Hardingi matus Washingtonis.



Sõjaväe leinarong.

Liina niisugust seletust, kehtitas vaid põlglikult õlgu.

Katus oli Villemi hurtsikul parandatud, seinad väljaspoolt laudadega vooderdatud ja kollaseks värvitud, — ent nüüd pidi ta jälle üksi sinna metsäär-sesse maija elama jääma. Ell oli ta enne, viie aasta eest maha jätnud, nüüd Liina — mingi needus lamas ta saatusel.

Möödub mardipäev, siis ei tule siia ka Ann enam oma naljatustega, vaid tulevad talvised tuisud, veeretavad aia-veere kõrged lumehanged; ja siis ei paista sellest surnud majast muud kuj lumine katus väikse korstnaga, mis ainult harva halli suitsu, vaevalt märgatavat, valgete väljade kohta saadab. Kes tallab siis



Matuserong jõuab Capitoli\_ette, kuhu kadunu maeti.

veel küla ja Villemi hurtsiku vahele jalgraja, kui Annegi enam Keblal pole.

Pikad pimedad öhtud istus Villem maha- jäetult omas hallis urkas ja mõtles elu peale. Ann!.. On ta liig noor temale?

Ent kibedustundest aetuna, Liina oma lubamise tühistades, kerkis Villemi ette ikka ilmselt mõte: võtta Ann!.. Nagu kättemak- suks Liinale: ei jäta oma elu kõigist hoolimata elamata. Ja kui mardipäeval Ann Keblalt lah- kus, siis oli ta juba Villemile lubamise annud talle naiseks tulla.

Naeris ikka kergemeelselt selle saatusliku sõna lausudes, ei jäänud pilgukski tõsisemaks. Talle oli kogu elu nagu ilus unenägu, kus ühtki kohutavat raskust silmapiirilt esile ei kerki.

Ja siis sõitis Ann Keblalt teise valda, oma ema juure, ei tulnud enam õhtuti Villemi akna alla äkki põristama, ust lahti vinnama ja kambri rajaja tegema. Saabusid tuulised ja külmad sü- gispäevad, tähitumad ööd, siis talv, tuisud, kõr- ged lumihanged aiaveeres.

Õhtuti tööd nukitsedes tuli Villemil sageli meele, kuidas varemalt sel ajal Ann üle nurme ta maja poole ruttas, ukse lahti tõmbas ja kambri jooksis. Sel ajal oli ta tema vastu veel paaegu jõhkralt vaenulik, kuid nüüd kujunesid

need ilusateks mälestusteks, mis mineviku ka- dumisega nagu veelgi ilusamateks muutusid.

Toimis oma töö juures, mõttes suuri keerd- käike tehes, käed aga mehaaniliselt hõõvlit mööda siledat lauda tõugates. Ent siis põris- tati äkki aknale — nii tegi ainult Ann vare- malt! Hõõvel jäi peatuma, hõõveldaja käed värisid ja üle mõtliku näo jooksis naeratus: tuli Ann.

Ei jätnud Villemi juure sisse astumata, siit mööda sõites; oli pööranud hobuse huupi üle nurme ta maja valgustatud akna poole, et oma sõbrale külastäiku teha.

Tõi enesega hämarasse urkasse elu kaasa, vallatles, naeratas. Ja ta ei tulnud ka seekord asjata, nagu kunagi varemgi, tal oli ka seekord tõepoolest Villemi poole asja: tõi oma lubaduse tagasi — talle naiseks tulla, oli juba võõras val- las teise leidnud, kes teda tahab, noore ja nä- gusa.

Oli asja, ei tulnud asjata! Vallatles ja tegi lapsenalja, tuhnis ta kambri nagu saaginäljane sõdur vaenlase külla sattudes; sõitis siis jälle minema, ree rudisedes, nurme tuhklumme ime- likud jäljed jättes, mis rada kinni ei pidanud, vaid huupi õgujoones külateele välja läksid.

1920.

(Lõpp.)

## PSÜKOMEETRIA.

Ameerika antropoloogia professor Bucha- nan õppis 1841. aastal üht vaimulikku tundma, kes oli nii tundeline, et ta kinni seotud silma- dega iga metalli ära tundis, mis talle kätte anti. See asjaolu huvitas tuntud professorit nõnda, et ta ka teistega ning teiste asjadega katseid jätkas. Selgus, et mitte väike osa katse- alustest, kellele kattesse mähitud asjad, nagu suhkur, pipar ning oksendusviinakivi, kui nad oma tundelikkuse kätte antud asjadele koonda- sid, katsetatavate asjade omadusi ära tundsid ning nendele reageerisid. Nõnda tundsid nad suhkru juures magususe, pipra juures teatavat mõruduse ning oksendusviinakivi juures okse- leajavat tundmust. Buchanan nimetas selle se- ni tundmatu inimliku omaduse „psükomeet- riaks“. Buchanan ja tema järele Denton jätkasid katseid ning selgitasid lõpuks küsimuse. Hil- jemed uurimused kinnitasid vaid endisi oletusi ning lisasid huvitavaid lugusid juure sellele hu- vitavale inimomaduse uurimisele.

Kaks väikest raamatut: Josef Peter „Psü- chometrie“ (Verlag Johan Baum, Pfullingen) ning P. Reinhardt „Praktische Psychometrie“ (Leipzig, Max Altmann—Verlag) toovad rikka-

liku seeria juhtumisi selle inimliku omaduse illustreerimiseks, mida nimetatakse „psüko- meetriaks“. Olgu siin mõned väljavõtted.

Kellegile meediumile anti kätte tundmata inimese kiri. Meedium andis õige isiku kirjelduse. Õiged tagajärjed saavutati ka sel juhtu- misel, kui meedium kirja ei näinud ning juures- olijad katsetajad, et mõteteedasiandmist ei sünniks, kirjeldatavat isikut ei tunnud.

Kui juba üks kiri, mis kirjutamise ajal lühi- kest aega on seisnud kirjutaja mõju all, meedi- umile võimaluse annab kirjutaja iseloomu, tema silmade ning juuste värvi ära tunda, arutab professor Denton, kui palju enam peaksid siis. näiteks, kaljud, mis on seisnud aastatuhan- deid oma ümbruse mõju all, oma ümbrusest meediumile, äärmiselt tundelikule isikule, kõne- lema. Seda järeldades uuris ta psükomeetria abil arkeoloogilisi jäänuseid, mineraale, looma- osi nt. ja elas selle juures tõesti eriskummalisi asju üle. Ta sai meediumi suu läbi kuulda am- mu ununud aegade elavaid kirjeldusi. Psüko- meetria vastu oletab Saksa professor Dr. Kons- tantin Oesterreich, et siin on ainult tegemist te- lepaatilise nähtusega, sest et tol ajal veel ini-

mesi ei olnud, ei ole ka meedium võimalik. Tulleb otsida uusi seletusi. Kuid katseid jätkati. Näiteks antakse meediumi kätte mõne kala kivistus või jäänuse tükk, muidugi nõnda, et meedium seda ei näe, ning meedium maalib pildi devonformatsioonist. Ta näeb taimekasvu, selget vett, kaljusid ning kirjeldab koletist mis rannal lamab. Teinekord meediumile antakse pihku mostodoni hamba emaili kild ning meedium algab: „Mul on tundmus, nagu oleks minu käes üks tüki mingist päratu suurest loomast, vist hambast. Ma tunnen nagu oleks see tõepoolest üks koletis, jämedate jalgadega, vormitu päaga ning määratuma kehaga“. Siis näeb meedium terve karja koletisi, ta eraldab neis koguni vanu ning noori.

Võiks võtta veel ühe näituse uuemast ajast. Meediumile antakse pihku üks tükikene vulkaanilist kivi, millest ehitati maju ning mis pärit Pompeiuse väljakaevamistest, nõnda et tal aimugi ei ole, mida ta peos hoiab. Meedium ütleb: „Ma näen värvilisi kujusid seina ääres... Need põlvenevad ühest vanast kohast, mulje on vana. Ma näen üht maja... Selle ehituse külj on vee poole, võib olla, on see meri, sest minusse teeb mulje suur veekogu.“ Veepoolisel maja küljel on neljakandilised tornid. Ma kuulen sees suurte eesriiete sahisemist. Minu ees ning minu kural on väljavaade suletud ning ma pingutan end, et selle põhjust seletada. Näib nagu oleks seal suur mägi, nii kõrge, et pean oma pead tõstma, et selle latva näha. Äkiline maapinna tõusmine näib olevat õue imeliku seisaku põhjus. Mägi on vististi vulkaan, ma näen suitsu, kive, tuld ning auru välja purskavat. Kõik see sünnib sarnase hirmsa jõuga, et moodustub suur püstloodis samm, on nagu kamin, mis paisatakse igale poole laiali. Mägi näib sügava kausina, kraateri tipul on ainult väike avaus selle suure õõnsusega võrreldes, mis on mäe sees. Mäel on kaks tippu, madalam on vähem, kuid palju äkilisem. Ma seisaksin kui nende kahe tipu vahel ning nüüd näen vähe kõrgemale. Kuulen mäe mõirgavat, millisest sügavusest see küll tuleb! Mulje sellest erupatsioonist on nii lahkuminev kõigest sellest, mis varemalt olen tunnud... See ei ole laava, see lahtub end nagu suur must pilv, mis lõhkeb ning kogu ümbruse üle ujutab... See sihiseb, kihiseb, vahutab ning langeb nagu must voog mäest alla. Mulle näib, et ka vesi alla koetab“. Dentoni soovi peale, et meedium almale tuleks, vastab see: „Seal all on kõik täiesti hävitatud: seal on üks määratu varemteväli või õigemini määratu tuha ning tolmu kõrb. Ma ei tunne enam ümbrust ära; pole enam

näha, mis varem nägin. Isegi vesi, millest suur larakas on maaks muutunud, on musta ilaga kaetud. Mul on tundmus inimeste hirmust ning ahastusest. See on kohutav! Ma ei näe kedagi, kuid tundmus on hullustav! On see vist Herkulaanum või Pompeius. See pole mingi fantaasia, see on kohutav tõelikkus. Mõned näivad seda jumala karistuseks pidavat, oo, see on surmavõitlus, surmahirm. Nüüd näen ma neid: ühed ringutavad käsi, teised sirutavad neid metsikult välja...“

Peab juure lisama, et see meedium ialgi üht katastroofi kirjeldust lugenud polnud. Ning hiljemad väljakaevamised on tõendanud, et Pompei hävitamise juures vesi tõesti suurt osa on etendanud.

Seletada psükomeetria nähtust materialismi alusel pole võimalik. Dr. Kemmernich Münchenist võrdleb nähtust grammofooniga. Nagu grammofooni platel võimalik on hääli üles märkida, alal hoida ning uuesti ellu äratada, nõnda on igal asjal omadus, kas liig kaua või liig teravalt mõjunud asjaolusid või sündmusi enesesse vastu võtta ning alal hoida meile tundmatumas miljöös. Võrdluses vastaks psükomeetriliselt tundlik isik grammofooni nõelale, miljöo on meile tundmatu. Võib olla, et see on indulaste „akasha“ (eeterisse kirjutatud kogumi sündmuste raamat).

Psükomeetria abil seletab Dr. Kemmernich ka osa hirmu ning õuduse jutte. Kuj sündmused psükomeetriliselt teatavas miljöös alal saavad hoitud, siis võivad neid tihti näha ka psükomeetriliselt vähem tundelikud isikud. Näiteks sarnaseid sündmusi nagu enesetapmisi, ning teisi suure efekti all korda saadetud vägivalda tegusid. (V. Max Kemmernichi: „Gespenster und Spuk“).

Selgeltnägemise ja psükomeetria vahe on see, et selgeltnägija ilma välise mõjuta ajas meie oma saatust ennusta võib, kuna psükomeetria on kindlasti mõjutatud välisilmast ning märgib neid sündmusi.

Teaduslik uurimine kõigis neis küsimusis on alles algusel, kuid tõsine huvi teadusilmas näitab püüet materialistlikku ilmavaadet kõrvale tõrjuda, spiritualistlikku ilmavaadet vähemalt läbi imbutada.

Mõnede spiritualistlike küsimuste uurimiseks asutati omal ajal Berliinis kolme professori komisjon, kuhu kuulus ka filosoofia professor Dessoir. Komisjon jõudis eitavale otsusele. Läänud semestri uuema filosoofia ajaloos puudutas prof. Dessoir lühidalt komisjoni tegevust.

Henr. V.

# LORD NELSONI VIIMANE ARMASTUS.

SCHUMACHERI AJALOOLINE ROMAAN.

Tõlkinud E. J.

Hirmsalt kõlas tema hää. Nagu nuga oli see, mis haavas lõikas...

„Seepärast jätsid sa mu siis maha, jätsid mind vaevalt jumalaga, kui Inglismaale tagasi läksid?“

„Seepärast, sir! Mis võime meie veel üksteisele olla?“

„Ja siiski, Josiah... Nägin seda pilti Londonis... ühes kunstasjade äris... ostsin selle, nagu mälestuse. Mõtlesin lady Hamiltoni peale ainult kui daami peale, kes mulle väga lahke olnud, kunagi miski muu tundega, kunagi, Josiah, ühegi mõttega, mida oleksin tarvitsenud varjata sinu ema ees!“

„Aga oma unelustes, seal armastasite teda!“

„Oma unelustes... ma ei tea midagi oma unelustest. Tahad sa mind millegi eest vastutama panna, millest ma ise midagi ei tea?“

Josiah läbilõikav, leppimatu naer...

„Nüüd aga... ma ütlesin seda teile. Nüüd teate!“

Siis tuli pikkamisi, järele mõeldes vastus...

„Indiaanlased nimetavad unelusi oma südame mõteteks. Ah, kunagi ei või oma südame peale kindel olla... Mis meie veel üksteisele olla võime, küsid sina? Võib olla on sul õigus. Võib olla on parem, kui meie lahkume. Mul on kahju, kuid... Olgu! Troubridge'il on minu poolt Cadix'ile käskusid. Hoste pidi nad talle viima. Nüüd lähed sina. Siin on Troubridge'ile käsk. Ta ütleb sulle kõik lähemalt. On see sulle nõnda meeltemööda, Josiah?“

„Mulle meeltemööda? Admiraalil on ju otustada!“

„Admiraal ei käse. Isa palub!“

„Isa! Oleks admiraal tõelikult minu isa, siis loobuks ta oma unistustest ja põgeneks oma südame mõtetest teisele poole ilma!“

„Võin mina siit ära? Mina olen käsualune nagu sinagi; pean oma ülemate sõna kuulama. Nende käsul olen siin...“

„Ja nõnda... hahaha!... nõnda jääb Simson Delila juure!“

Nelsoni rinnast tume karjatus. Pikk, piinarikas vaikimine. Siis sõnad, nagu haamrilöögid.

„Nüüd käseb admiraal! Kapten Nisbet, kahe tunni jooksul hiivab „Thalia“ ankrud. Cadixi

jäete, kuni uue käsu saate. Ja häda teile, kui teie kellegi vastu mõne haavava sõna lady Hamiltoni kohta ütlete! Ärge unustage, et teie temas ka Briti saadikut Neapolis ja oma kuningaga poliitikat puudutate. Teie ema nimi ei kaitseks teid enam. Vastutusele võtaksin te kui häbematu laimaja. Minge!“

Sammud tulid ukse juure...

Emma taandus seisva jumalaema pildi taha...

Kohe selle peale sööstis Josiah temast mööda, trepist alla. Tumedalt langes majauks lukku. Kõik oli vaik...

Emma tuli pildi tagant välja, tahtis alla minna. Kuid midagi sundis teda...

Nüüd oli ta Nelsoni ukse juures, avas selle astus sisse...

\* \* \*

Nelson seisis akna ees, nagu väljavaate illususse süvenenud. Kuid ta ei näinud sellest vist midagi, mis tema ümber oli. Tema pea lasus vastu aknaraami, õlad tuksatusid.

Emma jäi ukse kõrvale, toetus seinale ja vaatas tema poole. Ootas...

Nüüd pöördus Nelson. Nägi teda.

„Ma olin seal väljas!“ ütles Emma pikkamisi. „Kuulsin kõik. Ja nüüd... nüüd olen teie juures.“

Ta lähenes temale. Nelson karjatas, tõstis käe eemale tõrjudes üles.

„Mylady, kui teie mulle vähegi hea tahate olla... Lahkuge minust, mylady, lahkuge! Teie ei tea...“

Ta jäi äkki vait. Nagu abiotsivalt eksis ta pilk tühjusesse.

Kuid Emma ei lakanud tema juure minemast.

„Vähegi hea... Kas teie ei tea, et ma teile kuulon esimesest silmapilgust? Tom Kidd'il oli õigus. See on saatus. See sunnib meid ühte. Keegi ei pääse teisest. Isegi Josiah pidi alistuma. Lahutada tahtis ta meid. Ja just tema on meid kokku viinud!“

Emma oli Nelsoni juure jõudnud. Vaatas talle otsa pehme, tasase, väriseva naeratusega. Pani oma pea tema õlale. Sules silmad. Soistas.

„Horatio... Armas... Minu kangelane...“



Siis kiskus Nelson ta enda külge.

„Ja kui ma ka sellesse suren!“ kogeles ta kui meeleehtel. „Ja kui ma ka sellesse suren...“

\* \* \*

Aknast tungis täiel voolul päikese valgus sisse. Särades, võidu õnnest joovastatud, tõusis Emma üles, läks päikese paistusesse, seisatus ning suples selles nagu miskis jõumeres.

Ta tundis end tugevana, taevani kantuna uhkuse lainest, nagu elaks jumal temas.

Sätendaval pilgul tervitas ta lahte, linna, mägesid, saari ning metsi. Temale kuulus see kõik. Temale ja Nelsonile. Et nad selles rändaksid, elu andes, elu võttes. Neid teenis loodus, ja nemad teenisid loodust. Ühtteist süleledes vajusid nad tema sülle, igavesti haljendavasse, igavesti õitsvasse, igavesti viljakandvasse armastuse aeda...

Käsivarsi avades pöördus ta Nelsoni poole. hüüdis teda nimepidi.

Kuid tema...

Tagasivisatud, kokkutõmbunult lames ta diivanil...

\* \* \*

Emma ei põgenenud.

Ta talitas, nagu tunneks ta teda juba palju aastaid. Võttis kõik tarvitusele, mis ta kord doktor Grahamilt õppinud. Juhtis tormiliselt pähe tungiva verivoolu rahulikku käiku oma käte pehmete silitustega, millega ta kord Romney raskemeelset surmahirmu peletanud. Ja kui ärkaja häbi tundes oma nõrkuse üle taanduda tahtis, ei lasknud ta teda enda juurest. Võttes ta oma kaenla, kõneles, nõudis usaldust enda vastu kui armastuse tunnistust.

Siis avaldus lõpuks Nelson.

Tema isa põdes kestvat närvihalvatust. Temalt oli ta juba selle haiguse pärandanud. Nõrgana oli ta sündinud, ei olnud kunagi päris terve olnud. Igast väiksemast naudingust oli ta loobunud, kartes haigushoogusid, mis teda iga rõõmu kui ka kurvastuse ärritustes valdasid.

Kahekümneviie-aastaselt oli ta Prantsusmaal viibides esimest korda armastanud, Saint-Omeri Inglise kiriku õpetaja noort tütart. Kogu aasta oli ta haigushoogudest vaba olnud. See pärast oli ta julenud oma armastust avaldada.

Kuid samal hetkel tuli hoog ta peale. Täisõudust oli tütarlaps ta eemale tõrjunud.

Fanny Nisbetiga oli teda rahuline sõprus

ühendanud ja tema poolehoid Josiah'le. Ilma kireta olid nad abiellu heitnud, ilma et oleksid tunnud ihalduse värinaid ning lõbusid.

Siiski... pulmaõöl... jälle see hoog.

Üksteise kõrval elasid nad nüüd. Tema külm mõistus ei tunnud miskit puudust sellest suurest, tundmatust armastusest, millel kogu inimkond lasub, sellest kõrgest, loova looduse pühamast ilmutusest, mis mehe alles meheks teeb, elu äratajaks. Ta ei tunnud puudust lapsest...

Kui Nelson oma kaugetest merisõitudest kodumaale tagasi tuli, oli ta iga kord täis lootust, et ehk nüüd see vilets keha tema hinge tahtmisele on allunud...

Tühi tahtmine, mida ainsam närvituksatus uimastada võis! Milleks hinge omada, kui talle keelatud on armastada!

Maksis seal veel üldse elada?

Meeleehtel vaatas ta enda ette. Süvenes jubedasse vaikusse.

Nüüd mõistis Emma, miks ta igast tema liigutusest aralt eemale oli põrkunud. Nagu ärataks juba ta tasane hingeõhk temas halvavat hirmu.

Oo, seda piina! Kõigest pidi ta loobuma, mida armastas, mida oma kirgliku südame täie jõuga ihaldas.

Siiski...

Ta oli arvanud, et ta surema peaks, kuid elas ikkagi. Kui see kõik ainult ettekujutus oli? Eksitus tema kartusest läbiimbunud fantaasias?

Emma kummardus tema poole, pani oma käed ta õlale ning lähendas huuled ta kõrvale.

„Mäletate doktor Grahami? Õpetlased nimetasid teda sharlataaniks, tema uut teadust pettuseks. Siiski parandas ta paljuid. Ja mina — tema abiline olin ma. Kõik, mida teadis, näitas ta mulle. Ebausklikud oleksid öelnud, et see seepärast sündis, et Nelson minu läbi terveks saaks. Ainult peaksite minusse uskuma, mind usaldama. Võib olla, siis ühel päeval...“

Kuulatahes tõstis Nelson pea. Vaatas Emmale otsa. Kordas.

„Võib olla...“

Meeletu kaastundest ning armastusest kummardus Emma Nelsoni üle, surus ta oma vastu, kattis ta näo oma värisevate suudlustega.

„Ühel päeval... oo, ma tahan seda! Kogu jõust tahan seda!... Ja ma tean, see saab sündima. Ühel päeval kingin selle sulle... lapse, Horatio, lapse...“

### Üheksasteistkümmes peatükk.

Kuna müüdi harilikult lõunaks külalisi tuli, oldi päeval pärast pidu omavahel.

Kui Emma söögisaali astus, puudus veel sir Villiam. Olles sunnitud ema juuresolekul tagasihoidlikkusele, tervitas ta salajase pilguga Nelsoni, kuulatas, kuidas see hästiõnnestunud pidusöögi kestvust kiitis, mida vanaldane daam

siin? Et me täna en famille oleme, olen teda lõunaks palunud."

Nelson kohkus.

„Josiah...“ kogeles ta vaevalt. „Tema ei tule. Ma olin sunnitud teda Cadix'i saatma... ma vajasin usaldusväärset käskjalga...“

Sir Villiam naeris.

„Ja siis valisite nimelt Josiah? Tõepoo-

Foto Vinnal.



Üleriikline käsitöökooliõpetajate kongress Tallinnas.

juhatanud. Alati oli Nelson temale armastusväärne ja täis usaldust, nagu ühele emale.

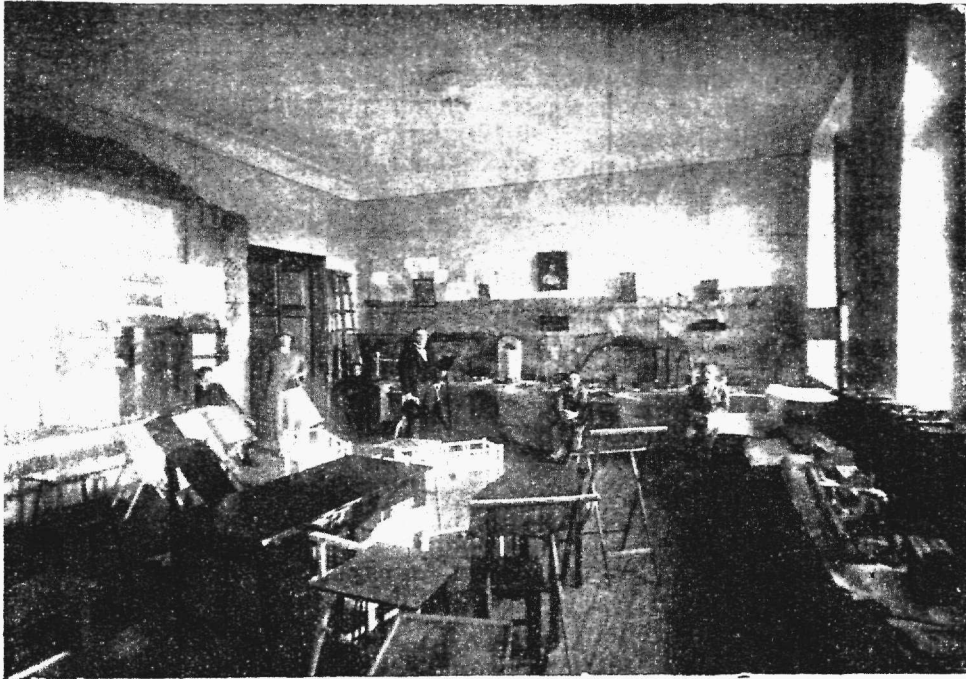
Ometi tuli sir Villiam. Tahtmatult võpatus Emma, kui ta teda nägi. Mitte ainustki korda ei olnud ta sel õöl tema peale mõtelnud. Nüüd tärkas talle äkki meele, et see, mis juhtunud oli, ka teda riivas.

Sir Villiam näis ülevas meeleolus. Päris kõikide enesetunnet, surus Nelsoni kätt, suudles Emma otsa, lõi mrs. Cadogan'ile õlale. Siis vaatles ta nagu otsides ringi.

„Ja Dido noor Askan? Kas tema pole veel

lest, teenistuses ei näi kasulik teie poeg olla! Vaevalt on ta meie Neapeli paradiisis kohane- nud, juba ajab teda tema isa tulise mõõgaga välja. Kuid, lõpuks, ei tee temale värske meri- õhk kahju. Ta vajab, arvan ma, pisut jahu- tust. Ta näis eile — nimetame seda ülemeel- seks. Juuksekarva pealt oleks ta meie pro- grammi hiilgepunkti rikkunud. No ja, noor veri. Lisaks veel raske vein. Ja kui see teada, kuidas ta omast isast unistab... See väljen- dub igal kohasel ja ebakohasel juhtumusel bra- voohüüetesse ja käteplaginasse. Önn ainult, et ma ruttu muusika lahti lasin. Nõnda pole

Foto Vinnal.

**Tallinna I reaalkooli õpilaste tööd.****Tallinna II reaalkooli õpilaste tööd.**

keegi midagi märganud.“ Ta vaatles käsi hõõrudes järjekindlalt Emmat ning Nelsoni. Siis näitas ta kaetud lauda. „Kas hakkame peale? Mrs. Cadogan, parim kõikidest ämmadest, lubage, et teid lauda saadan! Ma näen meie valjult herralt admiraalilt, et ta mu naise mult võtab. Kiindu tema lordiseisusesse, Emily, ja tüüri seda teisele poole, eemale meie auväärsest vanadusest. Tulge, mammake, istune nende noortele vastu!“

Naljatades paenutas sir Villiam Mrs. Cadogan'i ees oma põlve. Pakkus talle oma käsi vart. Kuid ta tõrjus selle naeratades tagasi.

„Väga kahju, sir Villiam. Ma olen juba söönud. Teie teate, minu lõunatund on varem. Ma tulin ainult vaatama, kas kõik korras. Teenrid on pidupäevade tõttu pisut hooletuks läinud.“

Sir Villiam tegi koomilise-kurva näo.

„Mul ei õnnestu ilmiski naiste juures. Oleksin meeleldi teiega veidi kõnelenud. Need mõlemad lapsed seal räägivad alati suurtest asjadest. Sinna ei pääse mina ligi. Istun nende seas nagu üleliigne kolmas. Siis tehke vähemalt midagi minu vaesele hingele. Saate enne oma lõuna-uinakut oma tütremehe, Jumalata osataja, eest üks vaga palveke taeva poole!“

Sir Villiam saatis vana daami ukseni, jättis tema jumalaga, tuli tagasi. Omal piiritul pentsikul kombel, mis tema humoorile midagi otsitult andis. Emmale ja Nelsonile vastu istudes, rääkis ta vahetpidamata edasi, kuna teener toitu ette kandis.

„Cadix'i läks Josiah? Nii äkki?“

Kahvatanult istus Nelson Emma kõrval, vaatas taldrikusse.

„Ma saatsin Egüptusest „Leander'i“ sinna võiduteatega. Kuid see pole sinna jõudnud. Lahingust pääsenud Prantsuse „Généreux“ on selle kinni võtnud. Eile sain teate. Balli kestel. Nõnda ei tea lord Saint-Vincent vist veel midagi Abukirist. Ja kuna Josiah noorem kapten on...“

Ta peatus. Nagu ei tahaks need sõnad üle tema huulte libiseda.

Sir Villiam noogutas pead.

„Ta pidi ära. Muidugi. Ah, neid igavesi asjaajamisi! Piduliku meeleolu keskpunktist jälle kohe tõösse! Seepärast nägin ma teie juures veel koiduvahetust tuld.“

Vaevalt suutis Emma oma ehmatus varjata.

„Sa nägid...?“

Nagu oleks sir Villiamile äkki midagi meele tulnud, lõi ta oma lameda käega otsa ette.

„Ah ja, sina ei tea veel! Mul juhtus samuti nagu Nelsonilgi. Vaevalt olin peale balli

ümberriietunud, kui Mr. Clarke ühe Londoni käskjalaga minu juure sööstis. Välisasjade lordid on jälle uudishimulikud. Nõudsid otsekoheseid teateid, miks Neapel meile oma sadamaid ei ava. Minu osaks sai kaheksateistkümmend lehekülge. Ja meie pikaldane Mr. Clarke — mõtlesin, et meie oma kirjutusega kunagi lõpule ei jõua. Päikese tõusul katkes mu kannatus. Tahtsin sind abiks paluda. Läksin üles. Koputasin sinu uksele. Kuid sina ei vastanud. Seal tuli mulle meele, et sul nende erutuste peale täieline õigus on segamatuks uneks. Häbistatult tulin jälle tagasi. Nagu hüljatud abielumees.“

Kihistades tegi sir Villiam koomilise grimassi.

Kui päike tõusis... Ja uks! See uks, millele sir Villiam kloppis...

Emmal oli tunne, nagu jäätaks tema veri.

„Oleks sa ainult sisse tulnud!“ kogeles ta. „Uks oli lahti, eks? Oli nõnda palav. Ja mina ei maganud. Istusin rõdul...“

Ta kohtas Nelsoni liikumatu pilku. Vaikis. Ah, nüüd toimis ta ise samuti, nagu kõik teised!

Kui inetu ja alatu oli see tema meelest olnud! Et nad valetasid, kui nad armastasid...

Heledalt naerdes lõi sir Villiam käed kokku.

„Ka sina, Brutus? Siis ei maganud meist kolmest ükski! Aga, teie õnnelikud, olete seda vähemalt pärast teinud. Kuna üks vaene, tööga koormatud saadik... Tervel ennelõunal läks uks lahti, uks kinni. Praegu veel tuli üks sedel Maria Carolinalt. Ta ei tunne ennast hästi. Palub mind, minu sõpra Cirillot nii kaugele viia, et see teda jälle ravitsema hakkaks.“

„Cirillo?“ kordas Emma äkki, juhtumusse kiindudes, et juttu teisele sihile viia. „Ma ei usu, et ta sellega nõus on.“ Ja Nelsoni poole pöördudes seletas ta: „Cirillo põlgab teda. Ta oli varem tema ihuarst, kuid peale õpilaste surmanuhtlust loobus ta sellest ametist.“

Nelson püüdis jutulõngast kinni haarata.

„Teie kirjutasite mulle omal ajal sellest. Ka, et ta meile, inglastele, vaenulik olevat.“

„Ta näeb meis Neapeli hukutajaid. Kuid tema põlgatus on ainult teoreetiline. Arst ei talita mitte nagu poliitikamees mõtleb. Minu vastu, näiteks, on ta suurima hoolitsusega.“

To haruldane, ekslev, ässitav naeratus ei lahkunud sir Villiami näolt.

„Ta loodab temas huvitavat juhtumist leidnud olevat. „Horror vacui“ nimetab ta seda naljatades, südame näljaks. Ilus meelitus minule, kes seaduslikult südame toitjaks on kohustatud, mis? Ära muretse, Emily, ma ei võta



seda traagiliselt! See on tema ratsahobune. Kõiki meie daamisid peab ta hüsteerilisteks. See poleks ka ime nende tegevuseta oleku ja Neapeli taeva kuumuse juures. Ärge Teie, carissimo, siin jumala pärast armulugusid soetage! Kunagi ei või teada, kuhu sa nende mõistmatute hingedega satud. Mürk ja oda on itaallaste armsam abinõu. Ka meie, väljamaalased, jäljendame neile juba pisut... Aga mis ma kõnelen? Teil kui abielumehel sans peur et sans reproche pole selles mingit ohtu! Olete muu seas, lady Nelsonilt teateid saanud? Kahju et ta siin pole, et ta oma kangelase triumfi kaasa ei saa elada! Ma põlen lihtsalt soovist, teda tundma õppida. Üht rändavat meest lahusoleku ja võõramaa kiusatuste peale vaatamata nõnda kõita, et ta truudust ei murra — tal peab miski nõidusabinõu olema! Ärge pahandage, illustrissimo! Teie ilmapõhik ei tunne meid seltskonna inimesi veel. Kui meie naeruväärsetena ei taha paista, peame iga asja kohta nalja heitma. Isegi meie kõige pühamate, meie naiste kohta. Kuid tõsi tõeks, tunnen kõige suuremat aukartust ja imetlust lady Nelsonile ja oleksin õnnelik, kui Emma tema sõbrust saavutaks. Kas sa ei tarvitaks juhust, mu kallim, ja ei kirjutaks temale? Saada temale ometi kõiki neid ilusaid väikseid mälestusi, mis sa neil päivil oled kogunud. Ja ära unusta ka temale Josiah äkilist lahkumist selletada. Et ta ei mõtleks, et meie teda siin halvasti oleme kohelnud. Kirjuta veel täna, ja? Ja nüüd — võta oma klaas kätte, minu armas! Tema lordiseisus lubab meid selles ausas Prantsuse champagneris Itaalia taeva all tema kauge, truu, vahva Inglise merimehenaise terviseks juua!”

Viimaseid sõnu oli sir Villiam seistes kõnelenud. Pühalikult — tõsisel toonil, mis tema endisest kergest olekust heredalt erines. Nüüd lasi ta oma klaasi Nelsoni oma vastu kõliseda.

Ka Nelson oli püsti tõusnud. Tänu sõnu kogeledes, vastas ta sir Villiami tervitusele. Siis ulatas ta oma klaasi Emma poole. Kuid tema käsi tõmbus. Viin paiskus laudlinale. Klaas murdus...

Tarretanud pilgul vaatas Nelson oma ette. Äkki vajus ta toolile...

Emma ei julenud talle appi rutata. Isegi mitte temale otsa vaadata. Mitte temaga kõneleda. Esimese pilguga, esimese liigutusega oleks ta kõik ära annud.

Sir Villiam ruttas Nelsoni juure, kummardus tema üle.

„Nelson, mis on teiega? Pean ma arsti järele saatma?“

Vaevalt ajas Nelson enese püsti. Püüdis naeratada.

„Mööduv nõrkus. Palaviku tagajärg, mille all siia sõites kannatasin. Ärge tülitage! Juba on kõik mööda.“

Sir Villiam raputas pead.

„Kas ainult see? Sõjakäigu ärritused, sõit, pidud — ma kardan, te olete oma närvidele liiga teinud. Tõesti, teie peate lubama, et ma Cirillot kutsuda lasen. Ma ei annaks omale kunagi andeks, kui Inglismaa uhkus minu majas hävineb!“

Sir Villiami hääl kõlas pehmelt. Värises, nagu oleks ta sisimast murest liigutatud. Sealjuures vaatles ta ühtsoodu Nelsoni.

Emma tundis seda külma, puurivat pilku. Nõnda seiras ta putukaid ja liblikaid, keda ta elusalt oma korjandusteks nõelte otsa piikis. Nagu tunneks ta lõbu kannatavate loomade viimastest tõmbustest.

Ja siis siirdus see pilk Nelsonilt Emma peale.

\* \*  
\*

Kord oli Emma sir Villiami põlanud. Tahis temale kätte tasuda, temale truudust murda. Et talle abieluvoodi ebapuhtuse näkku visata.

Et seda lõusta näha, milleks filosoofi üleolev naeratus muutuks, kui ta ennast ise koomilise isikuna omas abielus näeks.

Siis kohtas ta Nelsoni. Tol ajal, mil ta arvas oma südame surnud olevat. Kuna ometi kõik temas uuele elule tungis. Uus armastus oli vana põlgtuse unustanud. Üksluseks oli temale sir Villiam läinud. Ta vaatas temast üle, nagu poleks teda olemaski.

Nüüd aga... kui sir Villiam kahtlust oli ammutanud... edasi uuris... tööle jõudis...

Arvestas ta jälle? Väiklaselt nagu tol korral, kui ta Nelsonile vastu sõitis?

Ei, ta ei kahetsenud midagi. Oli valmis endalt kõik Nelsonile andma. Aga tema... tema oli seotud, pidi oma naist, oma perekonda, oma seisukohta arvesse võtma. On Nelsonil nii palju jõudu, et tema poole hoida? Kõigist loobuda, mis talle armas?

Ah, nüüd värises Emma sir Villiami ees. Põlatu oli tema üle võimu saavutanud. Ühe sõnaga võis see teha, et Emma Nelsoni kaotaks...

Peale lõunat tõi sir Villiam Cirillo ja sundis Nelsonit, et see ennast järel laseks vaadata.

Cirillo tegi tõsise näo. Ennustas kokkulangemist, kui Nelson ennast ei hoia. Neapel olevat temale oma lärmirikka olekuga hädaohtlik. Oleks kõige parem, kui ta vähemalt mõneks

nädalaks maa vaikusesse taanduks. Vast Castellamare'sse. Tema kuulsad väävlivannid ja hapud mineraalveed ühes eesliipimaga annaks tema vaevatud närvidele uut jõudu, hoo-vaks tema palavikust nõrgestatud ihu uut verd.

Elavalt avaldas sir Villiam oma nõusolekut.

„Ma ise olen seal mitu korda käinud. Sel kohal on tõesti imevõim. Ja Neapeli jõuate sealtn tunni jooksul. Teie olete meile käepärast, kui me teid tarvitame. Seal on üks vana kuningaloss, mida Anjou'd pidalitõve ajal ehitasid: Suurepäraste parkidega, imestusväärsete kastanipuiesteedega, ilusate väljavaadetega lahe ja Vesuvi peale. „Casino Quisisana'ks“ nimetab teda rahva suu, „Siin saate terveks.“ Rõõmuga annab Maria Carolina selle teie tarvitusele. Kas sa ei kirjutaks temale ruttu ühe oma armsatest väikestest sedelitest, Emily? Kui mr. Clarke selle kohe temale viib, on ta juba õhtuks vastavate käskudega Castellamare lossis, nõnda et teie juba homme sõita võiksite. Teie kohkute, mylord? Kas teie usute siis, et ma nii süd ametu olen ja teid ihuüksinda kaugusesse tõukan? Mind ennast hoiab poliitika kinni; oleksin rõõmus, kui ajuti mõneks silmapilguks teie juure tulla võiksin... Kuid milleks on mul naine, kui teda mitte mõneks ajaks ühele ustavale sõbrale laenata ei või? Eks. Emily, sa oled nõus? Pean ainult ette tähendama, mylord, et teil usku oleks tema ravituskunstisse. Mina omalt poolt võin seda kõige paremini soovitada. Kas ei näi mina, vaatamata oma kuuekümnepäevase aasta peale, nagu Apollo? Noh, kallid sõber, kuidas on? Tahate endid neist ilusatest, pehmetest kätest ravitseda lasta?“

Naljatas sir Villiam ainult? Või oli see vaid juhus, et ta seda välja ütles, mis Emma südant tervel möödunud ööl täitis?

Oma rahutust naeratusesse peites, lähenes Emma kirjutuslauale, et Maria Carolinale kirjutada.

Ka Nelson naeris. Tumedal toonil, milles seesama hirm peitus, Kõik kolm naersid...

Ainult Cirillo jäi tõsiseks.

„Lubage ekstsellents“, ütles ta omal kindlal avameelsel viisil, „kui teie minu nõu soovite... mina pean, avalikult öelda, paremaks, kui mylord üksinda Castellamare'sse läheb. Täieline segamatu üksindus on tarvilik. Lordi haigus on isesugune. Tema terve organism on tema muutuvate meeleolude mõju all raskesti kannatanud. Ja siis — ma arvan haruldast juhust leidnud olevat, mida harilikult ainult daamide juures märgata on. Kõige pealt on ta ärrituste-

le liig vastuvõtlik, mille põhjust raske leida... temas on midagi, mis hüsteeriale sarnaneb“.

Sir Villiam karjatas peaaegu naerust.

„Hüsteeria! Kas ma ei kõnelenud teile, mylord, Cirillo ratsahobusest? Nüüd ratsutab ta jälle selle seljas. Ja näeb nagu Don Quixote igalpool vaimusid. Teie olete genius ja olete Lääne-Indiast palaviku saanud — järelikult olete hüsteerias. Emily on ka pool geniust ja hüsteeriline, Maria-Carolina on tema sõbranna — järelikult on ka tema hüsteeriline. Hüsteeriline mees ja hüsteeriline naine — jumala pärast, neid peab lahus hoidma! Koos elades peavad nad halvasti üksteise peale mõjuma. Endid vastamisi kuumaks ajama. Lepivad nad, siis tõstavad nad kogu ilma oma õngede otsa. Ei lepi nad, tuleb muidugi tapmisi ning rõõvimisi ette. Ja, ja, mylord, igatahes juhtub suur õnnetus, kui teie minu naise teelt kõrvale ei lähe. Sarnastel menages-à-deux'idel saab harilikult üks söödud. On ainult küsimus, kummal tugevamad lõuad on. Ja see on igal juhtumisel naine. Vaadake ainult, kuid ta naerab. Kas ei ole temal eriomased valged, tugevad hambad? Hoidke ennast tema eest, mylord, hoidke! Ta sööb teid, ta sööb teid!“

Sir Villiam rappus lõbu pärast. Lasi oma silmad ühelt teisele libiseda. Nagu tahaks ta neid oma naljade üle naerule meelitada. Kuid nende silmade tagapõhjal arvas Emma jällegi toda külma, puurivat kahjurõõmu sädelemas nägevat...

Oma pahameelt vaevalt varjates, tõusis Cirillo püsti.

„Ekstsellents armastab suurendada!“ ütles ta külmalt. „Ma ei tahtnud midagi sellesarnast ütelda. Kuid muidugi...“

„Teie olete minule pahane, carissimo dottore?“ takistas teda sir Villiam, sõbralikult õlale patsutades. „Kuid vaatamata kõige respektilisele peale teie teooria ees... ei või ma teid siin uskuda. Siin vähemalt ei leidu ühtki huvitavat juhtumust. Lord Nelson on oma sõjakäikudest pisut väsinud, ja see on kõik. Ja minu naine on terve. Oleks ta muidu nii kaua minuga kannatanud? Ainuke huvitav juhtumine olen mina. Et ma julgen oma naist võitja kanglasega üksi jätta. Kas ei ole see hüsteeria? Kuid see mänguviis on ainult eksitus, Cirillo. Ma palun mrs. Cadogan'i kaitsjana kaasa minna. Muidugi ainult tagedate keelte pärast. Sest muud pole tal seal midagi valvata. Teie maa inimesi ei usaldaks ma küll nõnda. Nemad on vanadelt roomlastelt õppinud, kuidas teiste naiste juure minna. Meie aga oleme britid, eks mylord? Ausad ja mõistlikud äriinimesed. Meie ostame küll omale naisi, kuid ei varasta. Tulge, Cirillo, ja viime

teie ratsahobuse jälle talli. Mylord, laske oma merihädalist laevukest rahulikult sõpruse sadamasse randuda, mis ühtaega ka tervise tempiks peab olema. Ja sina Emily, on kiri sinu Maria Carolinale valmis? Täna sind, ma viin ta kohe mr. Clarke'le. Olen kannatamata lobi-seja, eks? Ah jumal, ja! Kuid kannatust vae-ne naine! Päästmise tund on ligi. Castella-mare's võid minust puhata.“

Emmale ja Nelsonile viibates, kirjakest käes lehvitades ning Cirillot enesega kaasa tõmma-tes, läks sir Villiam tantsusammul ukse poole.

Üht Lully tantsuviisi trallitades, millele ta teise teksti andis.

„Meie pole vargad... meie pole vargad...“

Tema peenike, värisev raugahääl kajastus veel korridorist neile tagasi. Ikka laulis see neidsamu hirmsaid sõnu...

„Nagu ta seda teaks!“ sosistas Nelson kahvatult. „Nagu ta seda teaks!“

Emma aga viskus tema rinnale, surus tema huultele.

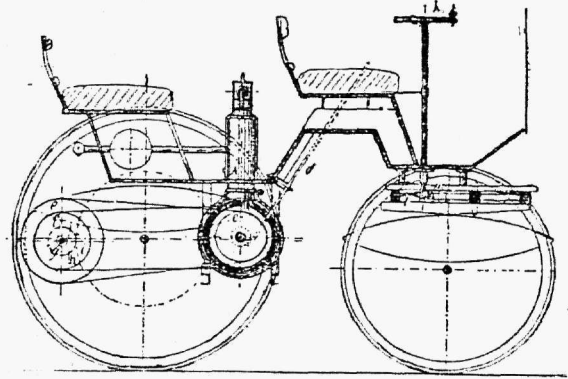
„Meie oleme kahekesi üksinda! Üksinda... üksinda...“ (Järgneb).

## AUTODE ARENEMINE JA NENDE TULEVIK.

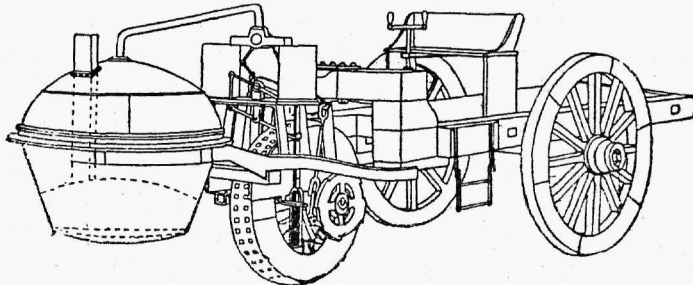
Autod on praegusel ajal oma konstruktsiooni poolest juba niivõrd arenenud, et edukalt võistlevad raskuste vedamiseks raudteedega. Selle peale vaatamata on olemas isikud, kes veel autos näevad rikaste inimeste luksusasja. Kogu autode arenemisajal on konstruktorite püüdeks olnud luua odav ja praktiline liikumisabinõu.

Katsed iseliikuva sõiduriista loomiseks on väga vanad. 16. aastasajast leiame palju katseid, mille eesmärgiks oli iseliikuva sõiduriista loomine. Jõuallikana tarvitati siin muskliste jõudu. Pärastpoole algasid katsed, kus vankrite liikumapanemiseks tarvitati juba auru. 1769. a. konstrueeris Prantsuse sõjaväe inseneer Cugnot auruauto, mida tahtis kasutada suurtükkide vedamiseks (joon. 1). Esimesed katsed ei annud soovitud tagajärgi. Cugnot asus uue tüübi loomisele, mille lõpetas 1770. aastal. Mitmesuguste takistuste pärast ei edenenud ka siin tema asi. Olgugi, et esimesed katsed soovitud tagajärgi ei annud, ergutasid nad ometi teisi konstruktore tööle. Paljudel katsetel olid, ajaga võrreldes, kaunis head tagajärjed. Katsed näitasid, et on võimalik sõiduriista liikuma panna mehaanilise jõu abil harilikke teid mööda. Katsed tegid ka ühtlasi selgeks, et auru kui jõuallika ärakasutamine vankri liikumapanemiseks pole kohane, sest vankri

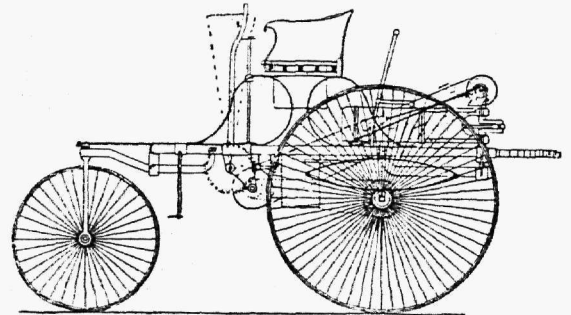
konstruktsioon tuli ehitada väga keeruline ja raske. Niisugune asjaolu sundis konstruktore otsima kergemaid jõuallikaid, nagu bensiini-, elektrimootore jne. Niisugused katsed kestsid suure jõupinguldusega kaua aega. 1885. aastal läks inseneer Daimler'il korda konstrueerida mootorratas, mis liikus bensiini abil. 1887. aastal ehitas Daimler oma esimese auto (joon. 2), mis tõendas, et bensiinimootor on kõige parem jõuallikas sõiduriista liikumapanemiseks. 1890. aastal laskis firma ‚Panhard Levassor‘ oma esimese auto välja, mille jõuallikaks Daimler'i mootor oli. Tehniliselt oli see auto juba liiku-



Esimese Daimleri bensiin-auto 1887 aastast.



Cugnot' auru-automobiil 1769 aastast.



Esimese kolmerattaline Benzi bensiin-auto 1886 aastast



miseks kõlbulik harilikke teid mööda. Oletada võis, et autot võib hakata laialiselt tarvitama, kuid siin ilmus uus takistus: seltskonna umbusaldus. Autoid keegi ei tellinud ja tehased ei saanud endid ega autokonstruktsiooni tehniliselt täiendada. Tarvis oli seltskonnas umbusaldust autode vastu kaotada. Selleks otstarbeks organiseeris ajakiri „Le Petit

Journal“ 1894. a. võidusõidu Pariisi ja Roueni vahel (126 klm.). Võidusõit pööras enese peale suure tähelepanu. Osa võttis 102 autot, nendest 38 bensiini-, 29 auru-, 5 elektri- ja 30 mitmetüübilist autot, mis töötasid kokkusurutud õhu, gaasi generaatori jne. abil. Võitjateks jäid siin bensiinimootoriga autod. Järgmisel (1895.) aastal pandi toime uus võidusõit: Pariis-Bordeaux-Pariis (1200 klm.). Ka siin jäid võitjateks bensiinimootoriga autod. Sellest aastast alates hakkavad nõuded autode järele kasvama. Algab nende kavakindel valmistamine tehastes, nii et seda aastat võib julgesti automobilismi sünniaastaks lugeda. Autode arenemine hakkab hiiglasammudega edasi jõudma. Nii valmistati autoid:

Aastal	Ameerikas	Inglismaal	Prantsusmaal	Saksamaal
1904	6551	12611	17107	2214
1908	57633	49912	37286	5218
1910	180000*)	84841	46114	8114

Andmetest on näha, missuguse hiiglakiirusega kasvab autode tarvitamine. Iseäranis suure tõuke autode tegevuse laiendamiseks andis ilmasõda. Sõjast osavõtjad riigid tarvitasid suurel määral autoid raskuste vedamiseks sõjaväe jaoks. Raskustevedu hobuste abil kadus. Nende aset täitsid edukalt autod, mille tõttu sõjaväes suur ökonomia hobustes ja inimestes tuli. Võtame näiteks transpordi, mis koos seisab 183 kahehobuse-vankrist. See transport võib umbes 4400 puuda raskust päeva jooksul peale võtta ja 20—25 klm. edasi viia. Kui nüüd tarvis on 10.000 tuhat puuda hobuste jõuga edasi viia 100 klm. kaugusele, siis vajame  $\frac{10000 \times 100}{4400 \times 25} =$  umb. 9 transporti ehk 1647 vankrit, 3294 hobust ja 1647 inimest. Sama raskuse edasiviimiseks 100 klm. kaugusele ühe päeva jooksul läheb tarvis  $10000 : 180 = 55$  kolmetonnilist autot ja 55 inimest. Kui suure kiirusega autode tarvitamine ilmasõjas kasvas, näitavad järgmised andmed. Prantsuse sõjaväes oli mobilisatsiooni perioodil 8500 autot. 1916. a. alguses tõusis nende arv juba kaugelt üle



Sõidu-auto, mida ka põllutöös tarvitada võib.

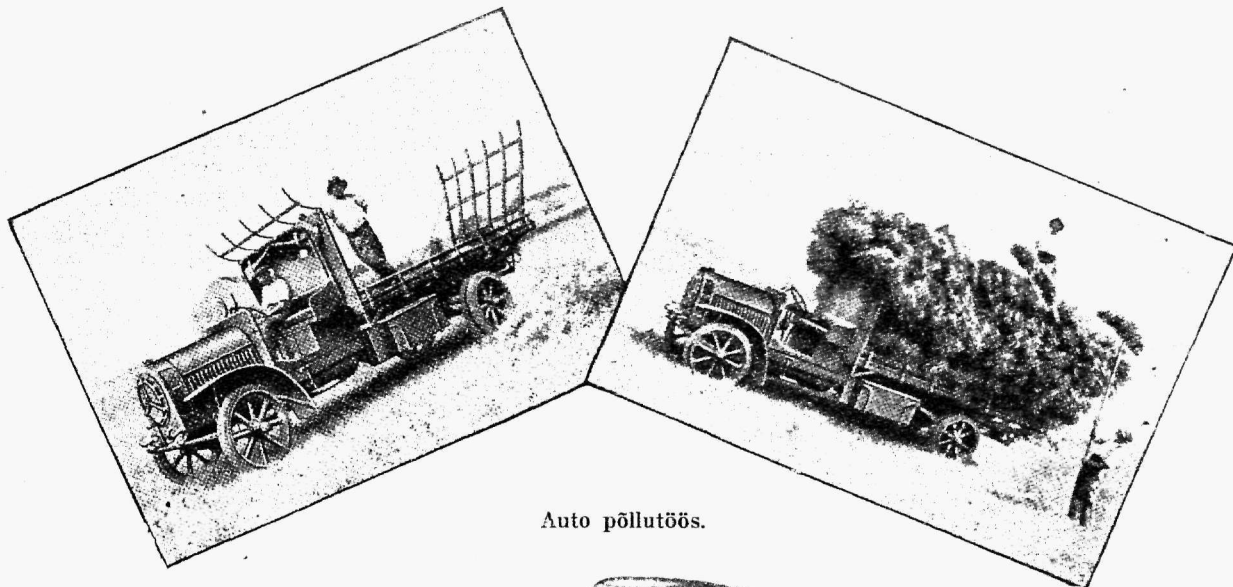
30.000. Augustikuu jooksul 1914. a. veeti autodega ära 18.886 tonni raskusi, juulikuus 1915. aastal 181.835 tonni, augustikuus samal aastal 290.000 t. ja septembrikuus 330.000 tonni.

On ju täiesti arusaadav, mis pärast autode tarvitamine sarnase hiiglakiirusega tõuseb. Auto pole sugugi luksusasi, vaid praktiline veo- ja sõiduabinõu. Ar-

vesse võtmata jättes aega ja vaeva, tuleb raskuste vedamine vähemalt poole odavam autodega kui hobustega. Autode konstruktsioon on juba niivõrd arenenud, et teda võib igal pool, kus teolud vähegi lubavad, edukalt tarvitada. Oma hinna poolest on ta ka küllalt odav ja kättesaadav. Rahva majanduslikes elus on ta võitnud omale tähtsa koha. Igal pool väljamaal kasutatakse tema kasulikud omadused viimse võimaluseni ära. Tekib küsimus, kuidas on meil autode tarvitamisega lugu? Kahjuks peab tunnistama, väga vilets. Peapõhjuseks, mis pärast meil autode tarvitamine visalt edeneb, võib lugeda seltskonna umbusaldust autode vastu, halbu teid ja oma maa põlev- ja määreainete puudust. Pealegi puudub meil oma autovabrik. Vaatleme siin rohkem üksikasjaliselt kõiki neid põhjusi, mis autode tarvitamist takistavad.

Seltskonna umbusalduse kaotamiseks autode vastu tuleks igal aastal võimalikult laiema ulatuslikke võidusõite toime panna. Neid peaks nii organiseerima, et laiemad rahvakihid nendest osa võtaksid, et nad kõigile huvi pakuksid. Võidusõitudest peaksid osa võtma mitte ainult kergesõiduautod ja mootorrattad, vaid ka veoautod ja autobusid, sest nendel on riigi majanduslikus elus suurem tähtsus kui sõiduautodel. Iseäranis suur tähtsus on neil Eestis, kus puudub rikkalik vee- ja raudteede-võrk. Võidusõidud tuleksid organiseerida mitte ainult kitsas pealinna raamis, vaid anda neile ülemaaline ulatus. Puutumata jättes meie viimase võidusõidu detaile, peab tunnistama, et see polnud sugugi organiseeritud seltskonna autodega tutvustamiseks majanduslikus suhtes. Arvan, et publik oleks palju rohkem võidusõidu vastu huvi tundnud, kui võidusõidust osa oleksid võtnud täie koormaga ka mõned veoautod ja autobusid. Niisugusel juhtumisel oleks mõnedki asjast huvitatud isikud maakondadest ja teistest linnadest vähemalt pealtvaatajatena ilmunud, mis asja edenemisele ainult kasu oleks toonud. Võidusõidu eesmärgiks ei tohi olla ainult esimene



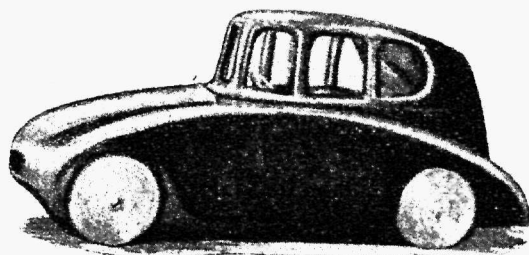


Auto põllutöös.

auhind, vaid ta peab kindlaks tegema rahvale, mis-sugune autotüüp on kõige parem meil eksploateerimiseks ja veel näitama, et auto pole tõepoolest luksusasi, vaid kasulik sõidu- ja veoriist rahva majanduslikus elus.

Mis puutub halbadesse teedeoludesse, siis ei või seda tõsiselt takistuseks lugeda, mis autode tarvitamisele piiri paneks. Kõige esiteks pole ju meil teedeolud sugugi nii viletsad, et see takistaks autode liikumist. Ilmuvad suuremal arvul autod, tõuseb ka nõue teede parema sillutamise järele. Autod on ise paremaks abinõuks teede ehitamisel ja nende korrashoidmisel. Väga palju on autotüüpe olemas, mis nimelt halbade teede jaoks konstrueeritud. Meie maanteed nõuavad aga tõsiselt paremat sillutamist ja otse häbistav on see Eestile, et väljamaa ajakirjanikud tänavuse ringreisi Viljandi-maal teede viletsuse pärast katkestama pidid.

Veidi tõsisemaks takistuseks autode massiliseks eksploateerimiseks on oma maa põlev- ja määreainete puudus: see võib kergesti takistada autode regulaarset tegevust, kui bensiini ja õli sissevedu küllalt hästi pole organiseeritud. Selle ärahoidmiseks tuleks bensiini ja õli sissevedu nii organiseerida, et autode varustamine nende ainetega takistamatult sünniks. Nimelt tuleksid luua

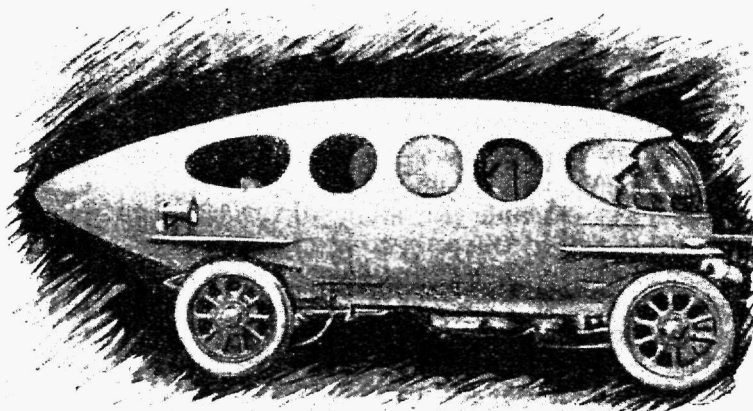


Uuemat tüüpi auto, mis õhust kergesti läbi tungib. 1922. a. mudel.

autode tegevusraioones baasid, kus küllalt suured bensiini- ja õlitagavarad oleksid, nagu see igalpool väljamaal olemas.

Autovabriku tekkimist meil, omal maal, pole loota vähemalt ligemas tulevikus. Tuleb leppida ainult väljamaa omadega. See asjaolu ei või

meil sugugi automobilismi edenemist takistada. Väljamaa tehased, konkureerides omavahel, müüvad meile autosid kaunis soodsate tingimistega. Tuleb ainult välja valida tüübid, mis meie oludele vastavad. Tüüpide valimise juures tuleb silmas pidada kaht asjaolu: tüüp peab tuntud kuulsa äriettevõtte oma olema ja vastama meie teede, majanduslikkudele ja



Uuemat tüüpi auto, mis õhust kergesti läbi tungib. Itaallase Riccotti ehit. 1914. a.

kliimalistele oludele. Olgugi, et autoasjandus meil veel algaegjärgus, võime siiski juba enam-vähem kindlale otsusele jõuda, missugused masinad meile tarvitamiseks kohased on. Paljud ärid on autod konstrueerinud nimelt halbade teede jaoks.

Üles lugeda kõiki neid äriettevõtteid pole siin tarvilik. Nimetame siin ainult autode tüübid, mis meile kergemini kättesaadavad ja suu-remal või vähemal arvul juba tarvilusel. Need on: „Fiat“, „Ford“, „Buick“, „Overland“, „Opel“, „Selve“, „Steyr“ j. t.

Mitmed neist tüüpidest vastavad täitsa meie oludele. Tüüpide kirjelduseks pole siin ruumi. Lühidalt kokku võttes näeme, et pole niisugu-

seid tõkkeid, mis takistaksid meil autoasjanduse edenemist. Tuleks tõsisemalt selle peale vaadata ja ajaga ühes sammuda katsuda. Tuleks autosid kui liikumis- ja veoabinõusid ära kasutada mitte ainult linnades, vaid ka maal. Iseäranis tarvilik on meil autode kasutamine maal, sest raudteede võrk on meil niivõrd hõre, et ei luba põllumeestel maa saadusi parajal ajal turule saata, mille all nii müüja kui ka ostja kannatab.

Auto peab siin aitama. Meil peetakse veel sagedasti vana kombe järele hobust, ilma et vaevaks võetaks järele arvata, kas mitte auto pidamine odavam ja otstarbekohasem ei ole.  
L.

## LUMMUTUSES.

JUHANI AHO.

Istun veelgi omas venes, kuigi olen õngitsemise lõpetanud. Olen tõstnud ankrud. Õngevabe ripub vastu vene äärt. Ma peaksin minema, kuid ma ei suuda end sundida aerudesse hakkama.

Olen kahe kari vahel väljas merel. Mu taga on väike sisevesi ja selle lõpus manner, nagu metsane joon vastu veel valendavat õhtutaevast. Ees on lage, rannatu meri, vaikne ulguvesi, kus on veel ainult mõningaid üle vee pinna ulatuvaid kaljusid ja mis õhtu hämarluses on hääbunud taevasse nii tähelepanemata, et piirjoont enam ei või eraldada. Maa poolt kuuldu nõrku elumärke kalurite külast, mõni lehma möögatus, koera hauge ja sõudmist nägematust venest — mis kõik juba on lõppenud.

Mereltki ei näe midagi muud, kui merd enast, ei purjesid, ei laeva suitsu, ega kuulu midagi. Kord kostis sealt kume pauk, väga kaugel. On ju sõda, seal ei tohi ju keegi liikuda, ei keegi muu, kui Vene sõjalaevad, mis aga ei liigu...

See on veel kord see vana tuttav meeleolu, mis tihti on tulnud ja läinud, nii mõnelgi sõjasuvel. Olen tihti olnud ta lummutuses, kui õhtu vaheldub ööks, liuglenud nagu poolunes ühest teise, viibinud seal silmapilgu, värisenud sisemiselt millegi ähvardava ja õudse ees, vastastanud enese sellest, tõstnud ankrud ja sõudnud koju.

Nüüd ei saa enast sellest virgutada, kuigi püüan — tõsi küll, nõrgalt.

See pole enam õige tõelikkus, kuigi ta sellena näib ja olgugi et maailmal mu ümber on kõik ta tuttavad välispiirjooned. On nagu lapsena, kui seisin suviööl õues ja vaatlesin vä-

ravat ja maanteed ning lehmälüpsi suitsu, mis kaldus järve poole. Kõige selle all ja taga oli midagi muud, käsitamatu ja salapärast, kuid see võis seal olla, ma ei pelganud ega imetlenud seda. Ma ei oskanud selle põhjust küsida ega seda karta. Nüüd ahistab see kahepoolsus mind kuidagi ja ma tahaksin teada, mispärast. Kuid ma ei suuda ometi nii kõvasti küsida, et keegi tuleks ja vastaks. Ise ei leia ma vastust ja mul on, nagu ahistaks ning pigistaks mu rinda.

Kusagil loksatab, seal madalal, veealusel karil ja vaht välgatab, segamata ometi vaikust. ainult suurendades seda, nagu juhuslik tuulehingus metsas, mis liigutab ainult mõnd lehte ning nõrkeb ühes sellega. On veel enam olematu kui enne. Ma tahaksin põgeneda, kuid mille eest ja kuhu? Kas on tulemas mingi raugemine ja halvumine? Kas olen kandumas siit ära ja siirdumas kuhugi teise? Kas mu suvest sügisesse ja seda kaudu sügisest mu talve?

Kas ma eemale liuglen? Kuid seal on ju kalju? — kui seegi ei kandu kaasa ja ühes sellega kogu see ümbrus ja taevast ning meri?

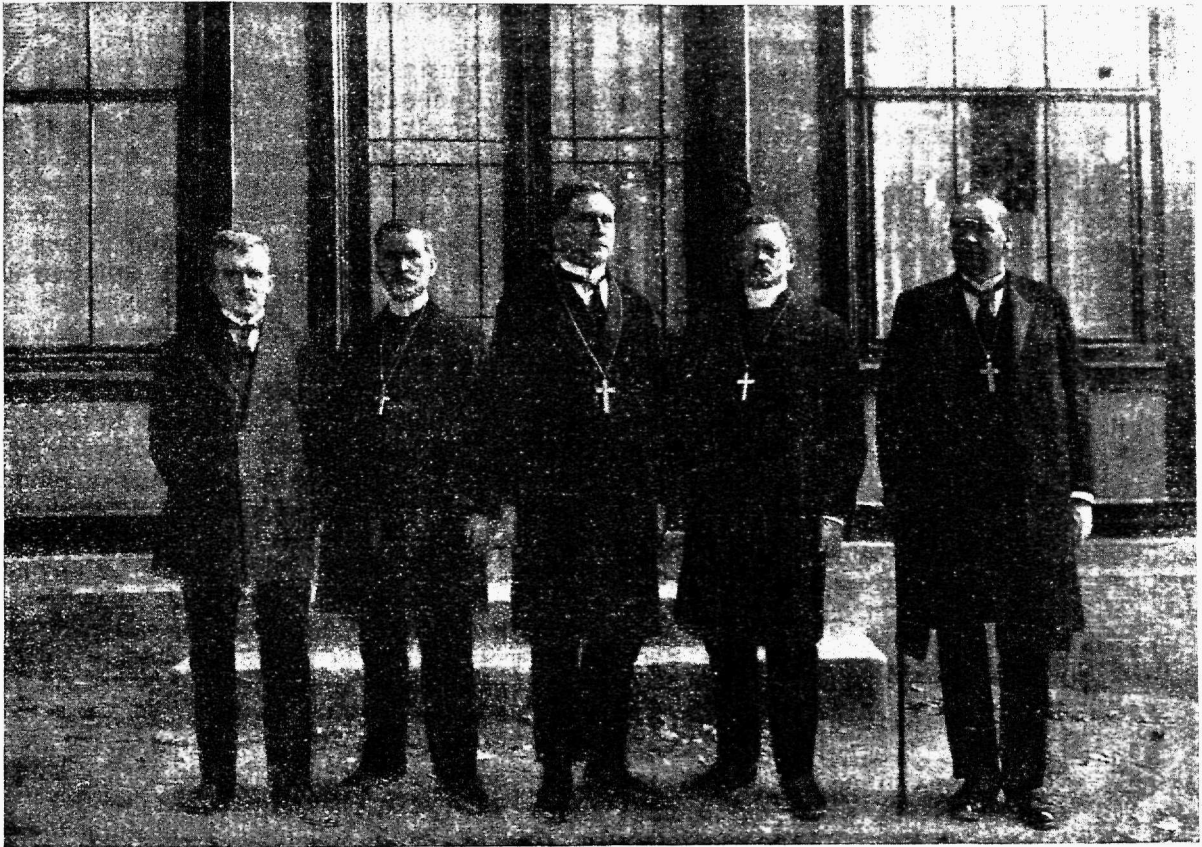
Kas see oligi siis elu? Mis see oli? Segane elamuste hulk, milles ükski teistest ei eraldu, teistest pole tähelepanevam? Kas ma midagi korda saatsin? Kas oli minust kellegi mingit rõõmu või abi? Kas ei püüdnud ma oma ülesannet täites täita kõige pealt oma enese tühjust, mille põhi ometi alati paistis? Kui mitte siamaale, mis on minust siis enam pärast sedagi? Kas tahaksin ma enam jätkata, kui võiksingi, kui keegi tuleks ja tahaks mind maale aidata? Vahest põgeneksin tema, oma

vabastaja eest, nagu eneseuputaja maale-tõmbaja eest. Olen praguneval jääparvel, mida tuul ajab merele, ja heljutan ainult kätt jumalagajätteks... Sest õigupoolest tahan mina ära minna, olen tahtnud juba kaua, kuigi pole usaldanud. Kui keegi tahaks takistada, vahest usaldaksin siis paremini.

Mina pean sinna minema, kui ma nüüd just sel silmapilgul elumõistatust ei suuda lahendada. Kuid kuus võiksin ma vastust saada, kui ei

sidki enam ei näe? Kas on see Suur Kõver, kes kutsub, Nõobivalaja, kes tahab mind uuesti valada? Kuid kas saaks minust uuenagi midagi, kas on minus algainetki millekski muuks kui selleks, mis olen? Kas pole ma juba söetükk? Kuid miks ei vii mind meri juba sinna ära? Kas ta ei hooli?

Kas näen jälle kõik valesti, teisiti kui see on? Nagu alati olen näinud. Ma pole midagi õieti näinud. Olen arvanud ja kujutlenud ning



Luteriusu üleilmelisest konverentsist Eisenachis, Saksamaal (19.—29. aug. s. a.) osavõtjad meie vennasrahvaste ja naabrinaade kiriku esitajad (pahemalt paremale poole): kirikuõpetaja ja riigikogu liige J. Lattik, Ungari piiskop prof. Dr. Raffay, Eesti piiskop J. Kukk, Soome piiskop prof. Dr. Gummerus, Läti piiskop Irbe.

oska küsida? Tunnen olevat tahtejõuetu ja abitu kõige jaoks. Ei suuda kätt sirutada, et aerudest kinni võtta; veel vähem neid vette lasta ja minema sõuda. Minus otsustab miski muu, paelub ja lummab mu enese omaks. Eks olegi ma alati olnud kannel, mida keegi teine on mänginud, kord üks, kord teine tuju või meeleolu tuul? Kas olen ma kunagi midagi oma helisenud? Kas mind keegi nüüd selle eest vastutusele nõuab? Kes ja kus? Kas seal, kus ikka enam hämardub, kus taevas ja meri on üksteisse sulanud ega äsjaseid kari-

teinud ikka oma poolt tõe, kuid ei iialgi tõde omaks. Igas pöösas peituvat haldjas, igas hiies sinipiiga, igas laines vesineitsi. Kogu oma ea olen neile kõnelnud nagu nõdrameelne metsateele, kivile ja kändudele.

Jälle loksatab laine samas kohas, kus äsjagi. Kust tuli ta sinna, kuigi pole tuult ega merel käi ummikuid? Seda üksikut lainet, mis seal murdus, pole võinud tõsta mingi tulemasolev tuul. See oli viirastuslaine. Neid liigub ju tihti vaikseil õil. Neid ei näe, enne kui nad sünnivad, rohkem kui hülgetki, kes tõstab



oma pea vee alt ja kaob sealsamas. Või oli see sõjaaja laine. vool plahvatusest kusagil kaugel? Vahest on miin plahvatanud, soomuslaev põhja vajunud ja laine läks ikka laiemas sõõrina ringlema ning see oli tolle sõõri viimne koha, kõigi surnute ühise hingelahkumise ohe sel karil?

Kas mind miski ei päästa sest luupainajast? Ka ei selgu mulle mingi idee, mingi ülesanne, mida pääseksin koha täide saatma? Kas keegi ei tõsta mind ärkvele, öeldes, mis pean tegema? Kas on selles miski mõtet, et istun siin tundide kaupa, vahitides oma tühjusse ja nüridusse? Miks olen siin, kui maailm ja oma maa on õmmelustest lõhkikärisesemas? Miks ei tee ma midagi, ei aita kedagi, isegi mitte ennast?

Ma pean sellelt õõtsuvalt pinnalt maale pääsema, tundma tugevat kaljut oma jalgade all, pääsema kokkupuutesse vähemalt selle tõelikkusega.

Pingutan oma viimase jõu — haaran aerud ja lähen. Vähemalt on aerude naging ja keula kahin minu oma ja mu korda saadetud. Olen ärkvel, olen heitnud enesest lummustuse. Mis mind õieti vaevab? ... Seal on mu merre heidetud võrgu märk, seal teine. Homme puhub tuul merelt. Sellest siis se laine loksus — nagu oleks olnud mõni viirastuline ...

Ei, maa poolt hakkabki nüüd puhkuma. Kodulahe ees tunduvad selle märgid ikka selgemini. Väikesed lained juba sulistavad ja sosisistavad. Mis nad kõnelevad? Ikka näitavad nad, nagu oleks neil midagi öelda ja sositada ... Mis sina, kaljusein, seal kaed? Põrnitse mis sa põrnitsed. Ikka ähvardad sa langeda ja puruks muserdada, kuid ei oska kunagi seda teha. Ei ole sinus mingit peidetud elu. Ei ole seda mereski. Oled elutu kivi ja meri on vesi ning need on ainult mu peenenenud närvid, mis minuga nalja heidavad. Ei ole koopas mingit mäevaimu. Kas arvad, et mina olen

tondiarg laps? ... No tere jällegi, purjealus. Miks sa nõnda seisad, nina vastu tuult, miks ei pööra sa päri tuult? Kas sa midagi ütlesid? Kas sa kardad, et öösel tõuseb torm ja ajab su merele? Küllap su kõied kannavad. Ega see sõlm peta, juba ma seda tean, kuna ise ta sõlmisin. Nägid ju ise.

Ja ometi, kuigi tean, et see on meeletu, ma peatun ja lähen järele vaatama, sest iial ei tea, mis on võinud sündida. Ta on kinni, kuigi oleks võinud kuidagi lahti minna. Mõnigi asi pääseb vahel iseenesest valla.

Ja enne kui maale olen jõudnud, olen libisenud tagasi sellesse seisukorda, milles olin merel. Lummutus pole langenud. Kõik on midagi muudki, kui see näib. See rand pole minu rand, ma pole kunagi varem siin olnud, see vene võiks ise kaljule ronida, kui teda ei tõmmata. Siin viirasteleb veel nagu merelgi. Mu hing avaneb liitepaigust. Jalg ei usu, et see on kodukalju, mida ta tallab, kuigi ta ühtlasi tuttava kivi eest oskab hoiduda. Käsi hakkab ükselingist kinni, kuid ei tunnusta seda omaks. Enne kui avan ukse, küsin, kas tõmbasin vene maale või jätsin sinnapaika ... Ma ei mäleta seda ... Uks vist jällegi käriseb, kui tõmban, ja äratab lapsed üles. Miks ei pääse ma kunagi nii kaugemale, et määraksin ta hinged, kuigi otsustan ja otsustan! ... Kuid ta ei kärisegi. Ma ju määrasin teda enne merele minekut.

Ja kui ma seda mäletan, mäletan ühtlasi, et ma vene maale vedasin ja yee välja viskasin ning nõõri venepuu külge kõitsin.

Astun tuppa. Mu naine valvab veel ja loeb.

— Kus sa nii kaua oled olnud?

— Niisamuti seal.

— Kas midagi said?

— Sain ikka pisut.

Lummutus on kadunud. Kuid mina tean, et ta homme tagasi tuleb.

Kogust „Lastuja VII“ tõlkinud Fr. Tuglas.

## ASTROFÜÜSIKA

(TÄHTEDE FÜÜSIKA.)

Kuni läinud aastasajani tegutses täheteadus peaaesjalikult tähtede asupaikade, nende suuruste ja vahekauguste kindlakstegemise kallal. Sellega tegutsevat täheteadust, pigemini täheteaduse haru, nimetatakse positsiooniliseks täheteaduseks. Tähtede ainelise koosseisu uurimine polnud nimetatud ajani vastavate meetodide ja abinõude puudusel võimalik. Kõik, mis

sel alal tehtud oli, oli hüpoteetlik, ainult arvatav eeldus, asjal polnud teaduslikku alust. Alles läinud aastasajal sai võimalikuks füüsika, peaaesjalikult aga optika, edusammude tõttu tähtede ainelise koosseisu uurimisele asuda.

Nagu teame, on ainsamaks ühendusside meks (välja arvatud külgetõmbejõud), millega meie maakera teiste ilmakehadega, taevatäh-



tedega, seotud on — neilt tulev valgus. Selle valguse omaduste peale on rajatud kogu tähe-teadus; kõik, mida tähtedest teame, oleme saanud ja saame ka ainult arvatavasti edaspidi neilt tulevailt valguskiirtelt. Mida rohkem valguskiiri tunneme, seda rohkem võivad nad meile jutustada neist lõpmatuist kaugusist, kust nad tulevad.

Valgusel, mida meile tähed saavad, on kolm peomadust, nimelt esiteks siht, kust valgus tuleb, teiseks valguse heledus ja kolmandaks valguse värv. Esimese omaduse peale on rajatud positsiooniline tähe-teadus, kuna kahe viimase peal astrofüüsika põhjeneb. Positsiooniline tähe-teadus, olles tuttav ka mitmele vana-aja rahvastest — egiptlastele, assüurlastele ja teistele, on üks vanemaist teadusist, mida üldse inimsugu tunneb, kuna astrofüüsika selle vastu üht uuemaist teadusharudest esitab ja alles vastne, nimelt läinud aastasaja sünnitus on. See osa astrofüüsikast, mis tähti nende heleduse järele klassifitseerib, neid liikidesse jaotab, on tuttav fotomeetria nime all, kuna tähtede värvi uurimisega tegutsevat astrofüüsikat spektraalanalüüsiks kutsutakse.

Samasugust tähtede klassifitseerimist, mis ülesandeks meie aja fotomeetria, katsusid ka vanaaja tähe-teadlased toime panna, kuid vastavate abinõude puudusel, nimelt palja silma abil, polnud võimalik tähtede liigitust kuigi täiuslikult läbi viia. Kõik palja silmaga nähtavad tähed jagasid nad kuude klassi. Iga ülema klassi tähtede heledus oli alama klassi tähtede heledusest kaks ja pool korda tugevam, nii et nende jaotuse järele kõige heledama klassi täht kõige kõrgema klassi tähest kakssada viiskümmend korda heledam oli. Samasugune kahe ja poole kordne vahekord tähtede klasside heleduse vahel on ka meie aja fotomeetrias maksev, kuid heade ja täpsete abinõude tõttu on kõigi meie ajal teada oleva 400.000.000 tähe liigitus palju täiuslikumalt läbi viidud kui see tolle aja palju vähemaarvulises tähtede perekonnas tehtud oli. Kuue heledusklassi asemel on meil nüüd kakskümmend heledusklassi. Kõige heledam täht pole mitte kakssada viiskümmend korda kõige nõrgemast tähest heledam, vaid sajamiljonilise arvuga tuleb seda nüüd tähendada.

Fotomeetrias on tähtede heleduse äramääramiseks väga mitmesugused viisid olemas. Kõige rohkem tarvitamist aga leiab Zellneri fotomeeter, mille põhimõte järgmine: Teleskoobi avause ette, milles vaadeldav täht näha on, juhitakse kunstlik täht, mille heledus tellitav ja alati teada on, mis klassi ta kuulub. Zellneri fotomeeter, olles üksikute tähtede heleduse äramääramiseks küll kohane ja kaunis täpne,

kannatab aga ka suure puuduse all: nimeit pole tema abil hulgaline tähtede liigitamine läbiviidav, sest millal jõuaks ühekaupa ka olgugi kui suur tahes vaatlejate arv meie ajal tuntava 400.000.000 tähe klassifitseerimist läbi viia. Siin tuleb tähe-teadusele appi hiljutine leidus — fotograafia. Fotografeerimise otstarbeks on kogu taevaalaotus ära jaotatud ja osade kaupa üles võetud. Neist ülesvõtetest on kokku seatud taevaalaotuse kaardid, kataloogid, millest terved tähestikkude atlasid on valmistatud. Hästi tundelikkude plattede abil ja mitmetunniliste eksposeerimiste (valgustamiste) järele on korda läinud ka kõiki tähti üles võtta.

Taevaalaotuse kataloogides fikseeritud ülesvõtetel on suur tähtsus meie aja tähe-teadusele, kuid veel suurem tulevasele inimpõlvele. Aegajalt ettevõetud ülesvõtted taevaalaotusest näitavad meile, kui neid võrdleme, missugused muudatused on tähtede asupaikade ja nende heleduste juures ajajooksul ette tulnud. Tuleval inimpõlvel on aga meieaegseid taevakaarte võimalik veel suuremal määral ära kasutada, neist saadud materjaali abil mõndagi ära seletades ja korda saates, edukalt tähe-teadust edasi ehitada.

Palju huvitavamalt kui tähtede heledus räägib meile tähtede värv. Nagu valguskiirte analüüsist teada, laguneb valgus lainetaolise liikumisenähtena laiali; valguskiire laineharja kõrgusest, mida nõost kuni harja tipuni arvata tuleb, ole-neb valguse heledus, kuna laine pikkusest, mida ühest laineharjast teiseni mõista tuleb, valguse värv oleneb. Nii siis, mida kõrgemad kiire lained, seda heledamat valgust ta edasi kannab ja ümberpöördult, mida madalamad valguskiire lained, seda nõrgem on tema poolt edasiantav valgus. Valguse värv aga on valguskiire lainetusega järgmiselt seotud: mida pikem laine, seda „punakam“ valgus, mida lühem laine, seda „violetim“ ta. Kõige suurem valguskiire laine pikkus, mida meie silm üldse vastu võtta suudab, on 0,0006 mm., tema poolt sünnitatud erutus kutsub meie silmas punase värvi tunde esile, kuna kõige lühema lainetusega valguskiir, mida meie silm tajub, mille laine pikkus 0,0004 mm. võrdub, meie silmas violeti värvi tekitajaks on. Nende kahe värvi, punase ja violeti vahel asuvad kõik värvid, mida silmaga tunda võime, valguskiired, mille lained pikemad kui 0,0006 ehk lühemad kui 0,0004 mm., jäävad meie silmadest tähelepanematuiks. Kuid on olemas aparaadid, mis meie silma piirkonnast väljaspool asuvate kiirte laineid väga hästi tunnevad ja neid registreerivad. Neid kiiri, mille pikkus üle 0,0006 mm., tähendab, mis punaste kiirte „taga“ asuvad, kutsutakse infrapunasteks, kuna lühemaid kui 0,0004 mm.,

mis violeti „taga“ asuvad, ultravioletiks nimetatakse.

Tähtsam valguskiirte omadus, mille peale kogu spektraalanalüüs rajatud on, seisab selles, et iga isesuguse lainetihedusega, lainepikkusega kiir omamoodi murdub, kui teda klaasprismist läbi lastakse. Mida lühemad kiire lained, seda järsumalt murdub ta. Kui päikeselt tuleva valguskiire vihu klaasprismist läbi laseme, näeme kohe, missuguse lainepikkusega kiirtega meil tegemist on. Iga üksik kiir, mis sel kombel üldisest vihust, kus nad üksteisega ärasegatult hariliku värvitu valguse moodustavad, lahutatakse, annab oma lainetustele vastava värvi, mis ilma vahedeta üksteise kõrvale asetudes ilusa spektrumi sünnitavad, mida meist igäüks tunneb vikerkaare värvide nime all. Kõige lühemate lainetega, kõige järsumalt murduv violeti värv asetub ühele spektrumi äärele, kuna kõige pikemate lainetega, punast värvi edasikandvad kiired, kõige vähem murdudes, oma värvi spektrumi teisele äärele seavad. Kui sarnaselt lahutatavas valguskiirte vihus kõik värvid olemas on, siis saame spektrumi, millel üksikute värvide vahel mingit vahet pole, kui aga mõni värv puudub, tekivad ka spektrumi üksikute värvide vahele värvita rühjad vahed, mida nende ülesleidja nime järele Fraunhoferi joonteks nimetatakse.

Spektrumis ettetulevate värvide, nende heleduse ja Fraunhoferi joonte iseäralduste vaatluse läbi on võimalik otsustada, millest see keha, kust valgus tuleb, koos seisab ja missugune on ta temperatuur. On kindlaks tehtud, et kehad, mis kõvas ja vedelas olekus on, palju ühetaolisemaid, vähemate vahedega spektrume moodustavad, kui nende samade ainete gaasid. Kuid nende üldiste spektrumi omaduste kõrval on veel teised, nimelt eritundemärgid igal ainel. Näiteks annab naatriumi aur oma spektrumis ainult kahekordse kollase joone, kuna raskeimate metallide, nagu raua auru, spektrumi iseloomustavad mitutuhat heledat joont.

Sarnasel viisil tähtedelt valguskiiri analüüses, on kindlaks tehtud, et meie üldilm, ka kõige kaugemad tähed, peaaugustalt samast aineist, samadest algelementidest koos seisab, kui meie maakera. Üks kõige rohkem ettetulevaist algelementidest üldilma ehituses on raud, teda leidub igalpool. Kui tähtedel on ka neid aineid leitud, mida meie maakeral ei tuntud, näiteks gaase — heeliumi ja argooni. Kuid hiljem on need ka meie maakeral laboratoorsel teel üles leitud.

Spektraalanalüüs näitab meile, et päikese

atmosfäär, mida kromosfääriks nimetatakse, peaaugustalt vesinikust ja kaltsiumist koos seisab, kuna, nagu teame, meie maakera atmosfääri peaaugustalt lämmastik ja hapnik moodustavad.

Mitte ainult seda, millest ja missuguses olekus on tähed, ei kõnele meile spektraalanalüüs, vaid ka sellest, kui suur on nende temperatuur, kõneleb ta ja veel kaunis täpselt. On selgeks tehtud, mida lähemale spektrumi heledam koht, mõni heledam üksikult esitatud värv, violetile asub, seda suurema temperatuuriga on keha, millest analüüseriv valgus tuleb; mida lähemale punasele värvile asub spektrumi heledam koht, seda madalama temperatuuriga kehast ta tuleb. Nii siis räägib spektrum väga näitlikult ka tähtede temperatuurist.

Spektraalanalüüsi abil on kindlaks tehtud, et punaste tähtede temperatuur 4000° ümber kõigub, kuna meie päikesetaoliste tähtede soojus 6000° võrdub ja tähed, mida helesinisteks nimetatakse, koguni 10.000° ja rohkemgi kuumad on.

Peale nimetatud tähtede omaduste kindlakstegemise võimaluse sisaldab spektraalanalüüs eneses veel huvitava asjaolu, nimelt lubab otsustada, kas täht, mille valgust analüüseritakse, meile läheneb või meist kaugeneb. Kui meie mõne maapealse, paigalpäisiva aine spektrumi võrdleme sama aine spektrumiga, mis aga liigub, siis näeme, et, mida kiiremaks ta liikumine muutub, seda enam suureneb lahkumine samade kehade spektrumide vahel. Kui valgusallik meist eemale läheb, näeme, et spektrumi värvid punasele poolele lähenevad ja vastupidi, kui valgusallikas meile läheneb, näeme, et spektrum rohkem violeti juure koondub. See kõik sünnib seepärast, et esimesel juhusel, kui valgusallik meist kaugeneb, jäävad valguskiire lainetused harvemaks, nende tihedus nõrgeneb, lained pikenevad (kiir muutub punasemaks), kuna teisel juhusel, kui valgusallik spektrumile läheneb, muutuvad kiirte lainetused tihedamaiks, lühemaiks (valgus muutub „violetemaks“).

Nii siis ei jää ka need tähtede liikumised, mis silmaga vaadeldes just märgatavad pole, täheteaduses sugugi tundmatuiks; see, mis positsioonilises täheteaduses teadmata jääda võib, selgub astrofüüsika läbi. Iga liigutust, mis taevalaotuses ette tuleb, iga temperatuuri muutust, iga jahenemist, hangumist või mõnda muud nähtust — kõike vaatleb, paneb tähele ja märgib täheteadus.

G. O.



## T A S U.

JOHN GALSWORTHY.

Teie räägite, et igal ajal siin elus on õiglane tasu — ütles Farraud: — aga näidake, tehke mulle selgeks, kus on ta selles loos, millest teile jutustada tahan?

— Kaks aastat tagasi teenisin tõlgina ühes suuremas Ostende võõrastemajas. Randuvate laevade ootel veetsin igapäev mitu tundi merirannikul, et külalistele tarbekorral abiks olla. Sel aastal võis siin igapäev üht noormeest näha, kes rihmaga õlal kantavast kastist mitmesuguseid odavaid asjakesi müüs. Tema õige nimi oli mulle teadmata, sest kõigile oli ta Tshuk-Tshuk nime all tuntud. Siia sõitnud oli ta Lõuna-Itaaliast ja nimetas ennast ka itaallaseks, ehk ta tõepoolest küll Olgeri juut oli — nupukas poiss, kes teadis, et nüüdisajal vast üksi Inglismaal hea on juut olla.

Keegi inglane-reisija kinkis talle oma vana turistülkonna: flanell püksid, sabakuue ja kaabu. Inetu? Ent mõtelge — kui odav! Ta kandis ka kaelasidet, ehk küll kraeta. Tshuk-Tshuk oli väikese kasvuga ja väga kõhn; ta igapäiseks ülalpidamiseks oli pool naela leiba ja väike juustutükike; pühapäiviti lubas ta enesele maiusena tüki vorsti, ent kõige odavam. Omas suurema kasvuga inimesele määratud ülikonnas sarnanes ta peenrahirmutisele, kellele aga kogemata suur ilus kähar juukse-müts pähe on pandud.

Itaalased — nad on kui lõunamaa hiinlased. Kannatamatult rasked elutingimused kodumaal sunnivad neid väljarändamisele. Pea igas riigis on neil omasugused abiandeseltsid, kes neid seni toetavad, kuni nad ise enesetele jalad alla saavad: vastavalt ametile ja annetele antakse ühele leierkast, teisele — kast odavate asjakesetega kauplemiseks, kolmandale — veel midagi muud. Sarnane itaallane ei söö, ei joo ega pilla raha. Mõned suitsetavad — ent ainult siis, kui neile pakutakse. Vahest tulevad nad ühes naistega, enamasti üksi. Nende peapüüdeks on — koguda ümmargune summake raha ning siis rikastena kodumaale pöörduda. Kui olete itaallasi ainult nende kodumaal näinud, siis peate tõesti imestama seda nähes, kuidas nemad võõrsil töötavad ja kokku hoiavad — just nagu hiinlased.

Tshuk-Tshuk oli üksik. Päevast-päeva tegi ta oma asjatööd, seistes hommikust õhtuni kuumade päikesekiirte ehk vihma all. Igale möödaminejale kinkis ta paluva naeratuse, pakkudes väljasirutatud käes midagi omast

kastist. Kõige rohkem püüdis ta naiste peale mõju avaldada, eriti „nende“ naiste peale. Ah! kuidas ta neid oma suurte mustade silmadega püüdis! Temperament oli tal kirglik. Ja, nagu teate, maksab see raha, vahest väga palju raha, ent Tshuk-Tshuk oskas oma ilusate silmade tõttu ka nendest üleliigsetest kuludest mööda pääseda ja oli kõigiti rahuldatus. Sõnaga, Tshuk-Tshuk nälgis, kuivas ja kannatas — aga elas siiski. Vähesed suudaksid seda välja kannatada. Näiteks, ma ei saa tubakata elada, aga tema võis ka seda. Ta kauples. See pole ju nõnda raske töö, ütlete teie? Katsuge, ja müüge midagi head, mitte sarnast prahti, nagu tema: järeletehtud koralle, Itaalia emalliga tulbinööpe ja rinnaehteid ning tseilu-loosist mänguasju. Nägin sageli, kuidas ta õhtuti väsimusest hädalt jalul seisis. Ta oli ümb-ruse vastu väga tähelepanelik — ikka ainult selleks, et midagi müüa, sest kogu ta hing oli õlal rippuvus kaubakastis. Ta vihkas merd, inimesi, lõbustusi — nad olid talle võõrad ja naeruväärsed. Ta sarnanes puuripandud inimesele, kes elas väljaspool seda elu, mis tema ümber kihvas ja kaasa kiskus.

— Olen lõunast — seal on väga raske elu!... Võib nalga surra... Raske, väga raske on seal!...

Tshuk-Tshuk oli suur egoist, kuid ei seganud tal igatsust tunda oma kauge kuuma kodu- ja tütarlapse järele, kes teda ootas. Ent — „seal võib nalga surra“ — ja seda ta muidugi ei tahtnud. Lootusrikkalt rääkis ta: „Oodake vähe, küll ajad paranevad. Möödunud aastal töötasin Brüsselis, aga teenistus oli väga väike — pidin kõik kokkuhoitud raha seltsile andma. Sel aastal loodan hästi teenida. Küll ajad paranevad!“

Kõige laialdasem klientuur oli tal „nende“ naiste seas, kellele meeldis tema ilus kähar pea ja kes väga hästi teadsid, et mitte kõik elu pole roosidest.

Ühel udusel päeval kõndisin merirannal. Seal polnud ühtki võõrast. Tshuk-Tshuk, kelle kaubakast vana presentitükiga oli kinni kaetud, suitsetas pikka sigarit.

— Ohoo! Teie suitsetate?!

— Jah — vastas ta. — On hea!

— Miks ei suitseta teie siis igapäev, ihnus niisugune? Suitsetamine rahustaks rohkesti teie nalga.



Ta raputas eitavalt pead.

— Igapäev suitsetada maksab palju raha, see sigar ei maksa aga pennigi. Keegi härra kinkis ta mulle ja ütles, et tema ei saa sarnast rämpsu suitsetada. Kuid uskuge: sigar on väga hea! See härra ei tunne kaupa...

Ent tõelikult ei tunnud Tshuk-Tshuk kaupa, sest ta polnud väga kaua suitsetanud. Üldse oli huvitav jälgida ta söömist, joomist, suitsetamist — see oli mingisugune kirjgede ja himude orgia.

Saabus hooaja lõpp, hakati äralennuks ette valmistama. Üksi mina otsustasin veel mõneks ajaks siia jääda, sest armastan Ostende röömsaid majakesi, pehmet õhku, suuri rohelisi vahuharjalisi laineid ja sõredaid liivkünkaid. Aga hooaja lõpul võib ka siin „nälgga surra“, nagu ütles Tshuk-Tshuk.

Kord õhtul astusin ühte odavasse restorani, mis on igasuguste kahtlaste ja kindla elukutseta inimeste koosviibimiskohaks. Siin võib leida komödiantide, „neid“ naisi, „türklasi“, „itaallasi“, „greeklast“ — sõnaga, huvitavaid inimesi, keda ma kaunis hästi tunnen. Ent ka neist on suurem hulk ära sõitnud ainult mõni üksik on kohale jäänud.

Astusin järgmisse tuppa, kus kolm itaallast istusid. Üks neist oli Tshuk-Tshuk, keda esimest korda sarnases kohas nägin kus raha peab raiskama. Kui kõhn ja vilets oli ta oma väike-se kuiva kelja ja suure peaga! Võis arvata, et ta nädalapäevad pole sööki näinud. Ta tellis pudeli viina ja hakkas üht lõbusat lauluviisikest jorutama.

— Ha-ha! — naeris keegi isamaalastest. — Tshuk-Tshuk laulab lõokesena. Ta on vist hästi teeninud?! Noh, telli meile ka viina!

Tshuk-Tshuk täitis meie klaasid viinaga ja tellis uue pudeli. Ning meie jõime, Tshuk-Tshuk kõige rohkem. Mõistate teie seda janu, mis jooma sunnib, et tunda, kas soontes on veel verd? Siis juuakse harilikult mõistuse kaotuseni. Ent Tshuk-Tshuk ei teinud seda. Ta oli alati ettevaatlik ja mõtles tuleviku peale. O! ta oskas enese üle valitseda. Siiski, ta naeris ja laulis ning teised tegid samuti.

— Tshuk-Tshuk, öelge, kui suur on teie teenistus.

Küsitav raputas eitavalt pead.

— Noh, ärge olge häbelik! Minu tänava-aastane teenistus on halb — ainult viissada franki — uskuge ausa inimese sõna. Ja sellestki tuleb pool peremehele anda.

Peale omaette naeratava Tshuk-Tshuki hakkasid nüüd kõik omast teenistusest rääkima.

— Noh, Tshuk-Tshuk, — julgustati teda: — olge vähe avalikum!

Rääkige ometi! Usun, et minust mitte rohkem — minu teenistus on tuhat kuussada franki!

— Kõigi pühade nimel! — hõiskas korraga Tshuk-Tshuk: — mis teie neljast tuhandest arvate?!

Meie kõik puhkesime suurel häälel naerma. — Ärge uskuge, ta narrib meid!

Ent Tshuk-Tshuk tõmbas taskust oma sõnade tõenduseks neli tuhandefrangilist raha päevavalgele. Kuidas olime kõik ehmunud!

— Vaadake, mis tähendab kokkuhoidlikult elada! Ma ei pillanud midagi — iga santiim on siin. Nüüd sõidan koju. Nüüd sõidan koju. Soovige mulle head reisi!

Meie istusime vähe ja jõime veel ühe pudeli viina. Lahkumisel olime kõik peaaegu kained, välja arvatud Tshuk-Tshuk, kes viiekuise paastu järele hasarti läks.

Järgmisel hommikul istusin samas restoranis ning jõin õlut, sest muud polnud teha. Korraga tormas sisse Tshuk-Tshuk. Ta ei hoo- belnud enam, vaid surus pead käte vahel ja nuttis.

— Nad on mu paljaks röövinud! — nuuk- sus ta. — Varastanud kõik, viimse santiimini. Raha oli padja all ning ma magasin raskesti... Kõik on kadunud — viimse santiimini.

— Mida räägite, Tshuk-Tshuk?! Padja alt? See on võimata!

— Ma ei tea! Kuid on kadunud, kõik mu raha, kõik mu raha!...

Viinast oli mu pea raske.

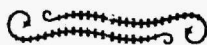
Ja ta kordas kogu aeg: „mu raha, kõik mu raha“.

— Olite politseis?

Ta oli seal olnud. Ent politsei ei suutnud enam midagi teha. Ja milleks pidi ta üldse en- nast vaevama, sest vaene itaallane polnud mõ- ni Rothschild, kes kõik oma varanduse kaotas? Eila müüs ta oma viimse kauba ühes kastiga ära ja oli piletirahata Brüsseli sõiduks. Pidi jalgsi minema — ja läkski. Ning ma ei suuda seni unustada seda paradiisist väljaaetud kuradi ilmet ta kahvatul näol.

Tema edaspidisest elukäigust ei tea ma mi- dagi. Ainult üks asi on mulle selgusetu — kus on selles loos see õiglane tasu, mis iga teo kan- nul käib, millest teie rääkisite. Ja Farrand vaikis.

Inglise keelest —s.





## M Õ N D A S U G U S T.

### Kõrged hinnad autograafide eest.

Ühel hiljutisel oksjonil Pariisis makseti autograafide eest kõrget hinda. Ühe koltunud paberitüki eest makseti 3900 franki (umbes 75.000 Eesti marka). See paberitükk oli aga Prantsuse kuninga Franz I. kiri keiser Karl V. õnnetu lahingu järele Pavia juures, milles rahuläbi-rääkimiste ettepanek tehakse. Leonardo da Vinci kaks joonistust masinatest ühes seletustega müüdi 8620 frangi eest (üle 163 tuhande Eesti marga). Tiziani kirjad müüdi 1710 ja Tiépolo omad 1930 frangi eest. Ühe Michel Angelo autogrammi eest makseti 1030 franki ja Glucki poolt kirjutatud nootide lehekülje eest 1750 fr. Üks Zola kiri maksis 1650 franki, Shotti oma 720 franki. a.

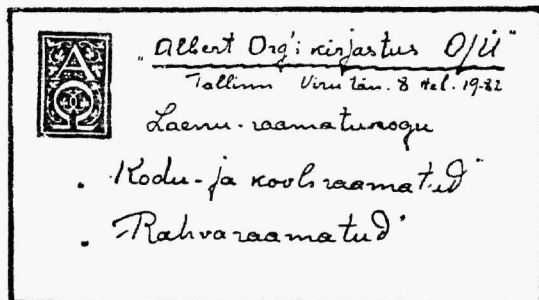
### Tubakas „püha rohi.“

Tubakas on moodsas elus õige tähtsaks asjaks kujunenud ja on nii meeste kui ka naiste juures suures lugupidamises, kuid siiski ei või meie talle mingit pühaduse tähtsust juure lisada. Tubaka algajaloo, mis kuulub ajajärku enne ta sissevedu Euroopasse, on ta aga tähtsat osa religioonis etendanud. Ameerika rahvad ei tarvitanud tubakat ükski elujõu erutamiseks ja enese julgustamiseks sõjas, vaid ka vannete ja ettekuulutuste ning igasuguste jumalateenistuste puhul. Tubakat toodi jumalatele ja vaimudele kui suitsuohvrit, teda põletati „pühades piipudes“, mis preestrite keskel ringi käisid. Neist kommetest põlvneb indiaanlaste „rahupiip“. Punanahksed pidasid rahupiipu päikese kingituseks ja kindlustuseks rahule. Kui kaks pealikut rahupiipu suitsetasid, siis süüdati püha piip suure tähtsustusega ja tõsteti taeva poole, et seda suurele vaimule kui ohvrit pakkuda. Siis pöörati piip maa poole, et kurje vaime tagasi tõugata ning keerutati ringi, et õhus, maas ja vees elutsevailt vaimudelt kaitset paluda. Siis sai iga pealik (sihis läänest itta) piibu oma kätte ja puhus suitsu kõige esitaks vastu taevast ja siis ringi enese ümber vastu maad. Surnutele pandi tubakast valmistatud kuulikesed suhu, et nad rõõmsas ja joobnud olekus vaimudemaale võiksid minna. Äikse ehk muude hirmuäratavate loodusnähtuste puhul puistati tubakat õhku ja pakuti seega vaimudele. Selle juures öeldi: „Suitseta ja ära tee meile midagi!“ Paljudes India muinaslugudes ülistatakse tubakat kui taeva kingitust, mille noor naine kui jumalate anni maha on toonud. a.

### Maailma kõige vanem raamatukogu.

Kuna hiljuti avatud vaaraode haudadest uusi tähtsaid leidusi tehakse, on Mesopotaamias uus leidis tehtud, mis ajalisel veel kaugemale ulatub. Nimelt Abrahami linna kaldealaste U'ri uurimine. See linn olevat võinud juba siis kõrge vanaduse peale tagasi vaadata, kui vaarao Tutankhamen oma troonil istus. Väljakaevamisi toimetavad ühiselt Philadelphia University muuseum ja Briti muuseum. See linn oli 6000 aasta eest kõrge kultuuriga pealinn. Veel tänapäev võib siin, nagu keegi vaatamaskäija jutustab, äraummistunud kaanale õige laialdaselt leida. Kaldealaste linna nimi Ur, mis umbes 3000 aastat ununenud oli, on tähtsustatult jäänud vana testamendi nimetuses. Kui aga varemtes oleva Assurbanipali hoonest Assüürias ja maetud Nippuri arhiivist haruldane raamatukogu savitahvlitest päevavalgele toodi, andis see tunnistust Uri tookordsest suurusest. Nüüd on selle vanema raamatukogu väljakaevamine lõppenud. On saadud vanu originaalteoseid ajaloo religiooni, kunsti, õigusteaduse ning inimeste elu ja tegevuse üle 5000 ehk veel enam aastate eest. Väljakaevamiste järele lubatakse uus pilt anda selle usulise liikumise algusest, mis ristiusule pinda valmistas. Enam kui 2500 aasta eest, ajast, mil Persia rõvtsalgalid maa üle ujutasid, oli Ur täiesti hävitatud.

Kui Abraham Urist lahkunud oli, seisis linn pikemat aega langemise järgus. Linna valdamise järele ehitasid võitjad purustatud majade peale uue prügiture ja matsid selle alla siis ka arhiivid. Leitud savitahvlid kuulutavad meile intiimimaid lugusid kuningate, väejuhtide, kaupmeeste, vabade inimeste ja orjade elust. On leitud dokumente nende savitahvlite kujulistena, mis näitavad, et seaduspärased, lepingud, abielulepingud, nagu ka ostu- ja rendilepingud pidid olema kuue isiku poolt tunnistajatena alla kriipsutatud. Need dokumendid kuuluvad varemisse aegjärku kui Nippuri kogude omad. Seni avalikuks tehtud leiduste hulgas on õhukesed kuldplaadid, mis, nagu neil olevatest joonistustest näha, surnute huultele pandi; siis on leitud veel riidest nukk lambanahasse mässitult toredate jalgadega; edasi kivist kivred, mis töökuse mõistukujutusena kuujumala altarile pandi, ja tükk alebastrist muna, millel kujutatud taevapiir. Linna tugevad müürid annavad tunnistust selle rahvuse võimust, kuna päevavalgele toodud skulptuurid selle elanikke jälle elavaiks teevad ja ühtlasi näitavad, et neile ka pilge võõras polnud. a.



### Kättemaks.

Anderikas, kuid iseloomutu Pietro Aretino oli oma kurjale keelele kord ka Tintoretto vastu vaba voli annud ja pilkelauludes, mis kogu Veneetsias ringi käisid, ta kunsti naeruvääriliseks teha püüdnud. Maalikunstnik aga oli tark küllalt, et teha, nagu poleks midagi sündinud, ja ühel päeval pilkajat tänaval kohates tegi temaga juttu mitmesugusest asjust, kusjuures lõpuks küsis, kas talle ei meeldi end maalida lasta. Aretino tundis pahaaimamatult enese kuulsat maalri kutsest väga meelitatud ning lubas tulla. Nii ilmus ta siis ka ühel hommikul oma kõige paremas kuues kunstniku töötuppa, et end lubada pildistada pintslist, mille läbi teadis endale surematuse olevat kindlustatud. Tintoretto näitas talle asendi ja näis olevat tegevuses ettevalmistustega tööle. Kuid selle asemel, et võtta sütt, millega oleks tõmmanud peatõmbusjooned lõuendile, haaras revolvi. sirutas käe välja oma külalise poole, tõstis tolle pea kõrgusele ja laskis aegamööda vajuda alla jalgadeni. Aretinot valdas meelegaheide säärest ähvartavat liigutust nähes; ta oli kindel, et majast elavalt ei pääse, sest vastase näost luges hirmsat lõppotsust. „Mida tahate?“ kisendas ta kahvatades. — „Olge üsna rahulik; tahan ainult pildiks teie mõõdet võtta,“ vastas kunstnik ja kordas külma rahuga liigutuse, mis teisel vere soontes tarduma pani. Siis, visates sõjariista kõrvale, sõnas: „Teie suurus on umbes kaheksa korda enam mu püstoli omast.“

Luuletaja aga haaras oma mütsi ning loobus lubatud aust, kiirustus kaduma maalri hädaohtlikust lähikonnast. Sest silmapilgust kadus tal ka julgus valida pilkelauaks kunstnikku, kellelt saavutas säärased hirmsad silmapilgud.

## N A L I.

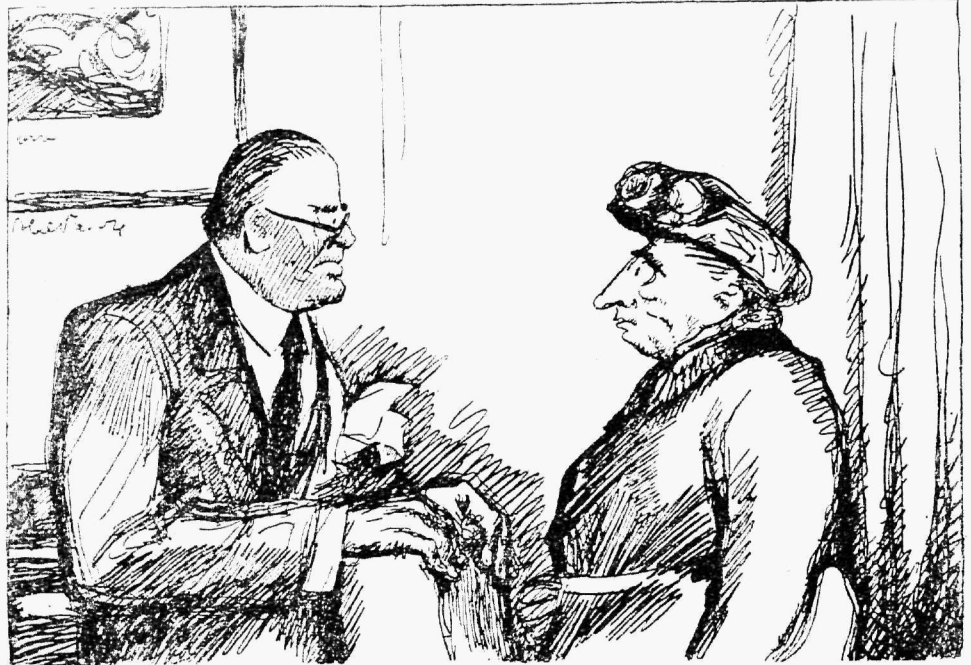
Kaks talumeest seisavad kellasepa vaateakna taga, kus on välja pandud seinakell juurelisatud märkusega: „Käib neliteistkümend päeva ilma üleskeeramata“. Üks meestest teisele: „Tule läheme õige sisse ja küsime, kui kaua ta siis käib, kui üles keeratakse“.

### Hajameelselt.

Daam: „Herra professor, kas võiksite mulle paariks minutiks lubada oma kõrva?“

Professor: „Ja aga tooge ta pea jälle tagasi.“

Hädas. „Kui kannan pikka seelikut, siis ei nähta mu ilusaid sääri; kannan aga lühikest, siis on näha angud sukkaed! Mis teha?“



Kuiva maad otsides.

Arst: „Tere, soovite kuhugi suvitama minna, kus täiesti kuiv oleks? ... Siis minnge Ameerikasse.“ Ei ole kuivemat maad ilmas. Seda võib Ernitski teile töendada.“

### Estonia-Filmi iludusvõistluse tagajärjed.



Näitejuht iludusele (kellele juba enne võistlust lubadus anti esimeses Estonia-Filmi näidendis kaasa mängida): „Meie filmime lähemal ajal näidendi, kus teil esimest osa mängides lehma tulub lüpssta. Mõistate seda?“

Iludus: „Miks ma seda ei mõista! See oligi minu senine amet!“



„No, herra arvustaja, mis arvate mu sõbranna tööddest? Tehke meile ometi rõõmu oma otsekoheste kriitikaga.“

— „Ja, kellele siis pean rõõmu tegema, preili; kas teile või teie sõbrannale?“ —

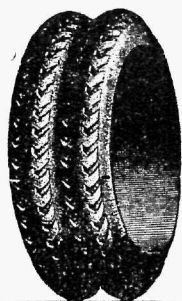
Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

**OSKAR VIKMANNI**

KELLASEPAÄRI JA ESIMESKLASSI PARANDUSTÖÖKODA

— VIRU TÄNAV Nr. 15 —



**PETERS UNION  
ZAHNRAD  
VOLLREIFEN**

# Peters-Union.

Täisgummirehvid, automantlid,  
õhugummid, jalgrattarehvid,  
troskarehvid.

Esitus: **E. Schmidt.**

Tallinn, Vana-Posti tänav Nr. 6, k. 1. Kõnetraat 23-48.

## Soovitame lugemiseks:

**V. Gerlach:** Parlament.  
**Adm. Joh. Pitka:** Minu mälestused.  
**O. Luts:** Vähkmann ja Co.  
**M. Under:** Pärisesa.

**J. Mändmets:** Saatuse tujud.  
**A. Tammsaare:** Poiss ja liblik.  
**A. Adson:** Käsikivi.  
**A. Saareste:** Valitud Eesti rahvalaulud.

## Ilmumas on:

**H. Visnapuu:** Valitud värsid.  
**M. Metsanurk:** Taavet Soovere.

**K. E. Sööt:** Lapsepõlve Kungla.

## Koolidele:

**Füüsika, I. jagu.** M. Keskküla ja E. Maltene.  
**Füüsika, II. jagu.** M. Keskküla ja E. Maltene.  
**Füüsika, III. jagu.** M. Keskküla ja E. Maltene.

**Kaubateadus, I.** A. Aljak.  
**Kaubateadus, II.** A. Aljak.  
**Eestlaste sugu.** M. J. Eisen.  
**Fritjof.** Norra rahvaeepos.

## Lastele:

**Jaunart Jauram.** K. A. Hindrey.  
**Jaunart Jaurami jõngermannid.** K. A. Hindrey.

**Jõngermannide jandid.** K. A. Hindrey.  
**Minu kodust.** Jaan Lattik.

**Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.**

Kõige kiirem, kindlam ja vastupidavam liikumisabinõu

## AUTOMOBIIIL

STEYR



STEYR

On seni Eestimaa teede peal kõige paremate tagajärgedega sõitnud. Üleriiklistel võidusõitudel suurepärased tagajärjed:

1922. aastal

II-sel üleriiklisel autode võidusõidul kiiruse ja vastupidavuse eest I auh. Kiiruse võidusõidul 1 kilom. peale I. auhind;

1923. aastal

Kiirusvõidusõit 1 km. peale I. auhind. III-mal üleriiklisel autode võidusõidul kiiruse ja vastupidavuse eest I. auhind.

15. juuliks 1923 III-maks üleriikliseks võidusõiduks oli võidusõidust osavõtja „STEYR“ automobiiliga Eestimaa teede peal 16.000 kilomeetrit ära sõidetud, mis ei takistanud kõige paremaid tagajärgi saavutamast ja täiesti vigadeta kohale jõudmast.



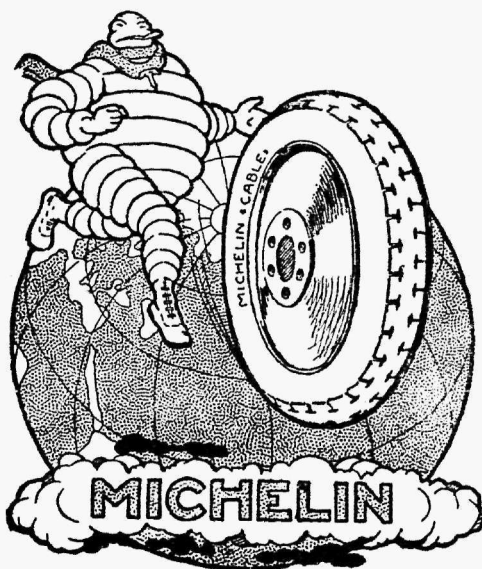
Peaesitaja Eestis A.-S.

# V. SCHNEIDER & Co

Tallinn, Estoonia puest. 19

Saadud auhinnad vaateaknal näha.





Prantsuse autokummid

# „Michelin“

on kõige vastupidavamad  
ja kõige kohasemad meie  
teedel.

Saadaval vabriku ladust

**O.-ü. «Tarmo»**

TALLINN, Veneturg 1,  
kõnetr. 26-65.

„Michelin“ autokummid tegid kõige vähema  
vigastuseta III üleriiklise võidu-  
sõidu 15. juulil s. a. 153 kilomeetrit läbi. :-: :-:

## O.-ü. «Tarmo»

Tallinn, Veneturg 1. - - - - - Kõnetr. 26-65.

Automobiili-, mootorratta- ja jalgrattakummid, osad, tarbed  
ja tööriistad.

Tehn. kummikaubad.

Vankrikummid.

Asbest.

Klingeriit.

Fibre.

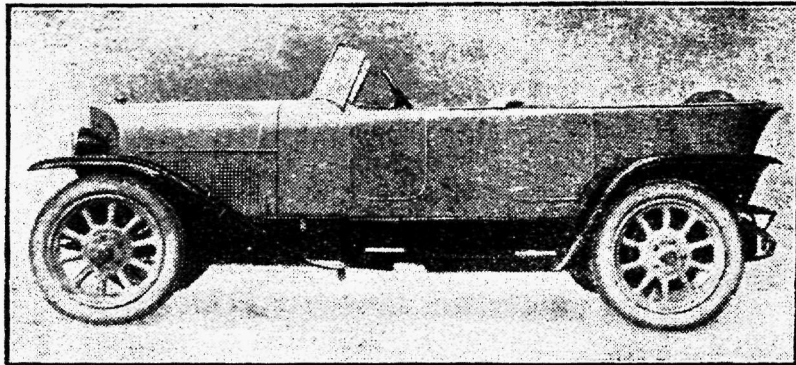
Kõvakummi.

Linoleum.

Tihendus- ja isolatsioonmaterjaalid, Metallid — õlid.

Oma eeskujuliselt sisseseatud autokummide vulkaniseeri-  
mise (paranduse) töökoja

Tallinn, Jaama tän. 8.



# „FIAT“ LUKSUS-AUTOD

15/20 ja 20/30 H. P.

Kõik, mis moodne tehnika auto konstruktsiooni ja välise ilu alal pakkuda suudab, on kehastatud nendes paremates Itaalia modellides. :: Fiat autod on suurematel rahvusvahelistel võidusõitudel 1922|1923. a. omanud esimesi auhindu Strassburgis, Milanos, Turis, Stokholmis ja Helsingis, saavutades kiirust 129,8 kilomeetr. tunnis

LÄHEM. TEATEID JA HINNAKIRJU SAADAB

## HANS WINNAL

TALLINNAS, S.TATARI T.1. KÕNETR.3-42ja3-72